

EUSEBI GÜELL I BACIGALUPI

PODER, CATALANITAT, CULTURA, ART

RAQUEL LACUESTA CONTRERAS

XAVIER GONZÁLEZ TORAN

Diputació
Barcelona

RAQUEL LACUESTA CONTRERAS
XAVIER GONZÁLEZ TORAN

EUSEBI GÜELL I BACIGALUPI

1846 - 1918

PODER, CATALANITAT, CULTURA, ART

**Diputació
Barcelona**

Primera edició
desembre del 2019

© de l'edició:
Diputació de Barcelona

© dels textos:
Raquel Lacuesta
Xavier González Toran
Enrique Campuzano

© del text en castellà:
Marcelo E. Mazzanti

Producció i edició
Gabinet de Premsa i Comunicació
Diputació de Barcelona

Documentació
Gal·la Garcia Casarramona
Xavier González Toran
Raquel Lacuesta Contreras

Revisió lingüística
Núria Garcia Caldés

Disseny gràfic i maquetació
Quim Boix i BbCR

ISBN
9788498039153

Procedència de les imatges

Ajuntament de Girona	AdG
Antonio Gallardo	AG
Arxiu Fotogràfic de Barcelona	AFB
Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya	AFCEC
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona	AHCB
Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya	AHCOAC
Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona	AHDB
Arxiu Nacional de Catalunya	ANC
Arxiu Mas	AM
Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona	AMCB
Arxiu Municipal del Districte Sants-Montjuïc	AMDSM
Arxiu Municipal del Districte de les Corts	AMDLC
Arxiu Servei de Patrimoni Arquitectònic Local	SCCM-SPAL
Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès	BAB
Biblioteca de Catalunya	BC
Biblioteca Central d'Igualada	BCI
Biblioteca Nacional de España	BNE
Biblioteca Pilarín Bayés. Santa Coloma de Cervelló	BPB
Biblioteca Popular Fundació Iluro. Mataró	BPFI
Biblioteca Popular Joaquim Folguera	BPJF
Bonaventura Batlle	BB
Centre de Documentació de l'Orfeó Català	CDOC
Colección Alberto Alonso	CAA
Colección Enrique Campuzano	CEC
Col·lecció Alfonso Güell Martos	CAGM
Col·lecció Àngel Fibla	CAF
Col·lecció Borja Olano	CBO
Col·lecció Inés Moxó, Sevilla	CIM
Col·lecció Raquel Lacuesta	CRL
Col·lecció Senillosa Olano	CSO
Columbia University	CU
Diputació de Barcelona	DB
Fons Bertran de Caralt	FbDC
Fons Brangulí	FB
Fons Canosa. UPC. Terrassa	FC-UPC
Fons Família Güell de Sentmenat	FFGdS
Fototeca Gran Enciclopèdia Catalana	FGEC
Frederic Juandó Alegret	FJA
Fundació Institut Amatller - Arxiu Mas	FIA-AM
Futbol Club Barcelona	FCB
Generalitat de Catalunya	GdC
G. García. Comillas	GGC
Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya	ICGC
Lluís Casals	LC
Loren Merchan	LM
Marc Sixto	MS
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte	MECD
Montserrat Baldomà Soto	MBS
Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró	MASMM
Museu Frederic Marés. Barcelona	MFM
Museu Nacional d'Art de Catalunya	MNAC
Òscar Ferrer	OF
Pepo Segura	PS
Quim Boix	QB
Ramon Manent	RM
Raquel Lacuesta	RL
Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi	RACBASJ
Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona	RACAB
Reial Càtedra Gaudí	RCG
Xavier González Toran	XGT

SUMARI

PRESENTACIÓ	7
PREÀMBUL	9
LA NISSAGA DELS GÜELL	11
• Els orígens dels Güell: de Torredembarra a Barcelona passant per Amèrica	12
• La família materna d'Eusebi Güell: el llinatge genovès dels Bacigalupi	15
• Infantesa i formació d'Eusebi Güell a Catalunya i a l'estranger	18
• Josefina Güell i Bacigalupi, la germana d'Eusebi, i la relació d'aquest amb la família política dels Ferrer-Vidal	24
• El matrimoni amb Isabel López i Bru, filla del primer marquès de Comillas	29
• Del Palau Fonollar al Palau Güell: la nissaga dels Güell es multiplica	34
• Isabel Güell i López, la marquesa vídua de Castellósrius	37
• Maria Lluïsa Güell i López, la filla pintora	39
• Joan Antoni Güell i López, l'hereu i alcalde de Barcelona	40
• Maria Cristina Güell i López, esposa del ministre Bertran i Musitu	47
• Eusebi Güell i López, el dandi amant de les arts	50
• Claudi Güell i López, el malaguanyat primer vescomte de Güell	52
• Santiago Güell i López, l'olímpic primer baró de Güell	53
• Francesca Güell i López, «mossèn Güell»	54
• Josefina Güell i López, la promesa de Francesc Cambó	56
• Mercè Güell i López, la darrera propietària del Palau Güell	57
• De l'esplendor al Palau Güell a la mort d'Eusebi Güell	58
EUSEBI GÜELL, EMPRESARI I ECONOMISTA	63
• El tèxtil: del Vapor Vell de Joan Güell a la Colònia Güell d'Eusebi Güell	65
• L'agricultura: finques al Llobregat i a Lleida, i vinyes i aqüífers al Garraf	74
• De terratinent rural a gran propietari urbà: la Finca Güell i el Park Güell	81
• La construcció: la fàbrica de ciment Asland	93
• La mineria: carbó del Catllaràs i pedra i marbre del Garraf	95
• Eusebi Güell: directiu i accionista del hòlding Comillas	96
• Eusebi Güell i la defensa dels interessos patronals	111
• La relació d'Eusebi Güell amb el món obrer: de la Colònia Güell al cas Rull	125
EUSEBI GÜELL, POLÍTIC	131
• L'exemple del pare: Joan Güell i Ferrer, paladí del proteccionisme com a diputat a Corts i senador vitalici	133
• Regidor de l'Ajuntament de Barcelona	135
• Diputat provincial de Barcelona	137

• Eusebi Güell i el Centre Català	139
• Vinculació amb la Lliga de Catalunya i la Lliga Regionalista	142
• La relació dels Güell amb la monarquia borbònica	144

EUSEBI GÜELL, HUMANISTA I MECENES 149

• Els Jocs Florals de Barcelona	151
• L'Ateneu de Sants	155
• L'Ateneu Barcelonès	156
• L'Ateneu Unió de la Colònia Güell	157
• Güell i les associacions excursionistes	158
• La contribució al desenvolupament de les ciències	160
• L'Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi	163
• Eusebi Güell, editor: <i>La Renaixensa</i> i <i>La España Regional</i>	164
• Compromís social i mecenatge d'institucions	167
• Contribucions a la conservació del patrimoni eclesial	171
• Güell i el col·leccionisme d'obres d'art	174
• Mecenes de l'art contemporani	180
• Músics en l'entorn de Güell	183
• Escriptors i poetes dels Güell-López	190
• Jacint Verdaguer i Santaló	192
• La col·lecció de pintura contemporània d'Eusebi Güell	199
• Els escultors dels López i els Güell	213

LA «BELLE ÉPOQUE» D'EUSEBI GÜELL 219

• El Gran Teatre del Liceu	221
• El Teatre Líric	226
• L'Hipòdrom	228
• Els períodes estivals de Can Güell. Els viatges a Comillas	230
• El viatge a Versalles	234
• Els recitals wagnerians a Bayreuth	235
• El Palau Güell com a centre de trobada social i musical	236
• Isabel i Maria Lluïsa Güell i López, la línia artística femenina	237
• La Colònia Güell, escenari de festes religioses i musicals	240
• La fi d'una època. Els funerals del primer comte de Güell	244

EUSEBI GÜELL, PRECURSOR I CLIENT DEL MODERNISME 247

• Josep Oriol Mestres i Esplugas	251
• Pere Casany	254
• Joaquim Sitjas i Pausas	255

• Rafael Guastavino i Moreno	257
• Joan Martorell i Montells	258
• Camil Oliveras i Gensana	262
• Cristóbal Cascante i Colom	266
• Lluís Domènech i Montaner	268
• Antoni Gaudí i Cornet	271
• Juli Batllellé i Arús	276
• Francesc Berenguer i Mestres	277
• Joan Rubió i Bellver	279
• Josep Maria Jujol i Gibert	281
• Colofó	283

EUSEBI GÜELL A COMILLAS 285

• Els estiuueigs a Comillas	289
• Las Cavaducas	289
• La vida social d'Eusebi Güell a Comillas	291
• Les noves obres per a les visites reials	292
• Inauguració de la capella de Sobrellano	294
• La visita reial del 1882	294
• La música a palau	297
• L'empremta dels Güell	298

APÈNDIX EPISTOLAR 303

• Carta de Mercedes Güell a la seva germana Francesca 20 de juliol de 1904	304
• Carta d'Eusebi Güell a la seva filla Francesca 2 d'agost de 1904	306
• Carta de Mercedes Güell a Francesca 20 d'agost de 1908	307
• Carta d'Eusebi Güell a la seva filla Francesca 4 de setembre de 1908	308
• Carta d'Isabel López Bru a la seva filla Francesca 1912	310
• Carta d'Isabel Güell López a Francisca Güell López 18 d'agost de 1938	312

ARBRE GENEALÒGIC 315-318

FONS DOCUMENTALS / BIBLIOGRAFIA / ÍNDEX GENERAL 321

• Fons documentals	322
• Bibliografia	323
• Diaris i revistes consultats	332
• Índex general	333

TEXTO EN CASTELLANO 351

PRESENTACIÓ

Declarat Patrimoni Mundial de la UNESCO el 1984, el Palau Güell és una de les joies de la corona de la Diputació de Barcelona, que des de 1945 n'és propietària per cessió de la família Güell. Des d'aleshores, la Diputació ha assumit el compromís de preservar aquesta obra mestra d'Antoni Gaudí i de donar-li un ús públic centrat en el seu valor cultural i artístic. La restauració integral enllestida el 2011 ha retornat al Palau Güell la seva màxima esplendor.

Convertit en un dels principals focus d'atracció turística de la ruta Gaudí, de gran projecció internacional, el Palau Güell ha guanyat espai també, en els últims anys, com a centre cultural arrelat al barri, obert a la ciutadania. Això no ha estat sinó un retorn a la voluntat del seu impulsor, l'empresari, polític i mecenes Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918), que a més de fer construir el seu habitatge al cor de Barcelona, en un dels barris més populars de la ciutat, va obrir-ne les portes perquè s'hi celebressin nombrosos actes socials i culturals.

Amb motiu del centenari de la seva mort, el Palau Güell va organitzar el 2018 una sèrie d'actes commemoratius i una exposició entorn de la figura d'Eusebi Güell. Darrere d'aquestes iniciatives hi havia l'ingent treball d'investigació i documentació de dos especialistes en el Modernisme i en l'obra de Gaudí sota el mecenatge de Güell: Raquel Lacuesta i Xavier González Torán. Ara, aquest volum que presentem reuneix el gruix de la feina dels dos estudiosos i traça una completa biografia d'Eusebi Güell. N'ergeix un home ambiciós, complex i polifacètic, tan compromès amb els valors humanistes com amb el desenvolupament social, econòmic i científic del país.

Per això, aquest llibre significa una important contribució al coneixement d'un personatge històric decisiu que ha quedat eclipsat pel desbordant geni universal de Gaudí. És important reivindicar algú com Eusebi Güell, el ciutadà que combina una trajectòria personal d'èxit amb una dedicació generosa al progrés de la societat, a la difusió de la cultura i dels valors solidaris que enforteixen la comunitat. El resultat d'aquesta voluntat de servei col·lectiu és que el cognom Güell està associat a un bon nombre de les millors creacions artístiques del Modernisme: el Parc Güell, la Colònia Güell i, naturalment, el Palau del carrer Nou de la Rambla. Gràcies al llibre que teniu a les mans podreu descobrir en profunditat la persona que hi ha darrere el cognom.

Núria Marín Martínez

Presidenta de la Diputació de Barcelona

Eusebi Güell i Bacigalupi, als 16 anys. FFGdS

PREÀMBUL

El dia 9 de juliol de 2018, la Diputació de Barcelona commemorava amb una exposició la data en què, feia cent anys, havia mort un home poc conegut per la majoria i poc reconegut per la història. Quan semblava que s'havien esgotat els recursos i que gairebé no es podia trobar més documentació als arxius, sorgí, de sobte i amb sorpresa per als investigadors i comissaris de l'exposició —Xavier González Toran i Raquel Lacuesta— una via més de coneixement. La biografia i l'obra d'una persona es va teixint amb fragments, però sempre hi ha alguna cosa que s'hi pot afegir i que dona sentit i resposta a molts dubtes i interrogants que l'investigador es planteja.

Aquest fou l'objectiu de l'exposició *Eusebi Güell i Baciagalupí, patrici de la Renaixença*, que s'inaugurà al Palau Güell, l'edifici amb el qual Antoni Gaudí i el promotor, Eusebi Güell, van entrar tot d'una en la història de l'arquitectura moderna. L'exposició dibuixava un recorregut per la vida i el llegat d'Eusebi Güell (Barcelona, 1846-1918): l'hisendat, l'industrial, el polític, l'amant de l'arquitectura i de les arts, de les ciències, de la medicina, de la música i de la literatura; humanista i mecenes, catalanista compromès, viatger i emprenedor, filòsof i pragmàtic, somiador i realista, dibuixant i editor, triomfador i perdedor, observador i altruista, casolà i home ple de curiositat... impacient investigador i científic. Aquests són els atributs que dibuixen el perfil de la personalitat d'Eusebi Güell.

Però hi havia, encara, la faceta d'un Eusebi Güell familiar: la vida en parella, la vida com a pare, el pare preocupat per ampliar coneixements i transmetre'ls als seus fills i nets. El marit atent a participar amb l'esposa de qualsevol eventualitat o esdeveniment, com també d'activitats culturals i socials, que tenen marcs tan diversos com són la ciutat natal, l'ascendent familiar o el contacte amb l'estranger.

La mostra, de la qual es va editar el 2018 el catàleg corresponent, resum del present llibre, repassava les diferents facetes d'aquesta figura cabdal de la Barcelona i la Catalunya del darrer terç del segle XIX i principi del XX. Güell fou un personatge polièdric que, des de la seva posició preeminent en les elits burgeses, va intervenir en tots els àmbits de la societat de l'època, des de les variades activitats econòmiques amb què consolidà i expandí la fortuna heretada fins a la seva implicació directa en bona part de les iniciatives polítiques i culturals del període, amb un paper destacat com a mecenes de les arts i com a client d'alguns dels millors arquitectes del període modernista. Tot això reblat amb una xarxa de relacions familiars i socials que el van introduir en els cercles nobiliaris i que convertí la seva nissaga en una de les famílies més influents del país.

Cadascun d'aquests atributs van ser tractats de manera resumida en l'exposició i, ara ho són, més extensament, en aquest llibre, i constitueixen una aportació, al més aprofundida possible i alhora síntesi, del que representà el personatge en el seu context social i cultural i el que ha representat realment per a la posteritat.

Hem d'agrair als descendents d'Eusebi Güell i Baciagalupí l'ajut i la disponibilitat que han mostrat per teixir aquesta biografia amb el préstec de documents, fotografies i obres d'art, i en especial als vescomtes de Güell (Eusebi Güell i Sentmenat i Carmen Malet, i la seva filla Carmen); Joan Güell i Sentmenat i Isabel de Ampuero, i la seva filla Maria, Maria Lluïsa Güell i Sentmenat, Juan Antonio Bertran de Caralt, i la família Senillosa Olano.

Alguns dels germans Güell-López, quan eren petits, al jardí de la finca de Pedralbes. FBdC

LA NISSAGA DELS GÜELL

ELS ORÍGENS DELS GÜELL: DE TORREDEMBARRA A BARCELONA PASSANT PER AMÈRICA

Eusebi Güell i Bacigalupi descendia, per línia paterna, d'una nissaga de Torredembarra. L'avantpassat més remot conegut fou el pagès Gabriel Güell, que l'agost del 1558 es va fer construir un casa en aquella població de la costa tarragonina pel preu de 40 lliures. Després d'algunes generacions amb la nissaga instal·lada, per matrimonis, fora de Torredembarra, els Güell van tornar a establir-s'hi a mitjan segle XVIII.

Pau Güell i Roig, l'avi d'Eusebi, va néixer a la població tarragonina el 20 de setembre de 1769. El 3 de maig de 1797 es va casar a Torredembarra amb la seva cosina Rosa Maria Ferrer i Roig, nascuda al mateix poble el 16 de setembre de 1771 i filla d'una família que tenia una botiga de teixits i de sastreria. Aleshores, Pau feia de pagès a Can Borràs, a Sant Vicenç de Calders. El matrimoni va tenir tres fills: Maria Magdalena, nascuda l'11 de juny de 1798; Joan, nascut el 3 de març de 1800, i Rosalia, nascuda el 2 de febrer de 1802. Davant les dificultats econòmiques, Pau Güell va emigrar a Amèrica per mirar de fer fortuna amb el comerç, com tants altres de la costa catalana. Segons

la majoria de les fonts, es va instal·lar a Santo Domingo —capital de l'actual República Dominicana, a l'illa la Hispaniola—, tot i que d'altres apunten que va marxar a Puerto Cabello —a l'actual Veneçuela—. Fos on fos, tot sembla indicar que la inestabilitat política de la regió, immersa en els processos d'independència de les colònies americanes, el van dur a la ruïna en diverses ocasions. Malgrat els entrebancs, però, ho seguí intentant i anà postergant la tornada. No ho va fer fins poc abans de morir, a Torredembarra, el juny del 1837, com un més dels molts indians catalans que no van reeixir a l'hora de fer les Amèriques. El seu fill, Joan Güell i Ferrer, el

Vista general de l'Havana, de Deroy (1880). ICGC

pare d'Eusebi, tornà a provar sort en el nou continent, i ell sí que assolí l'objectiu: finalment aconseguí convertir-se en el primer membre de la nissaga Güell que va fer el salt cap a la riquesa i el poder.

Joan Güell visqué la primera aventura americana de ben petit, quan el pare el va reclamar perquè l'ajudés en el seu magatzem comercial. Va creuar l'oceà quan encara no havia completat els estudis de primeres lletres, als 9 o als 12 anys, segons les fonts. Veient que els diners eren molt difícils de guanyar, i més en un món convulsat per guerres i revolucions, Joan aviat tornà a Catalunya per iniciar una formació que de seguida li resultà molt gratificant i útil. Anà a viure a casa d'uns oncles a la Barceloneta

i als 16 anys es va matricular a l'Escola de Nàutica de Barcelona, un centre que havia estat fundat el 1769 per la Junta de Comerç de Barcelona amb l'objecte d'aprofundir en els estudis nàutics i de navegació en un moment en què Catalunya pogué exercir amb llibertat el comerç amb les Amèriques i es recuperava econòmicament. Aleshores, l'Escola estava ubicada a l'edifici de Llotja, al Pla de Palau. Dos anys després, el 1818, Joan Güell obtenia el títol de pilot.

Un cop acabats els estudis de Nàutica, Joan Güell i Ferrer se'n tornà a les Antilles, però aquesta vegada se'n va anar directament a l'Havana (Cuba). Aleshores, la sort i el seu ull clínic per als negocis li van somriure: després de treballar un temps com a dependent en un modest magatzem de gènere, als 21 anys muntà el seu propi negoci, la Casa Güell, una casa de comerç fundada amb 2.000 duros estalviats i 8.000 més aportats per dos socis. Després, com a resposta a l'assetjament de les cases de comerç tradicionals de l'Havana, aliades contra els nouvinguts, Joan Güell va tenir la idea —que dugué a la pràctica— d'adquirir tots els carregaments del port i els bucs de l'Havana; fou així que aconseguí el monopoli del comerç durant quatre o cinc anys. A partir d'aquell moment, Joan Güell fou nomenat director de l'associació de les cases de comerç de l'Havana, i el seu negoci va arribar a reunir una gran fortuna. Tant és així que, des de Cuba, va escriure a casa que oferiria un dot a la seva germana Rosalia quan es casés.

En aquest període cubà no es pot excloure la participació personal de Joan Güell en el tràfic d'esclaus o l'ús de mà d'obra esclava, si es té en compte que aquest tràfic va ser legal a l'illa fins al 1820 —i encara va continuar de manera clandestina unes dècades més— i que l'esclavitud no s'hi abolí fins al 1880, i sobretot considerant que Joan Güell aconseguí monopolitzar, ni que fos durant uns anys, el comerç del port de l'Havana, i que aquest negoci havia d'incloure el comerç de persones. En tot cas, no s'ha trobat mai cap document que en deixi constància, com en canvi sí que ha passat en el cas d'altres indians. Joan Güell va ser, en tornar a Catalunya, un dels principals opositors públics a les reformes polítiques a Cuba i a l'abolicionisme, una postura compartida per la pràctica totalitat de la burgesia catalana.

Joan Güell i Ferrer en una fotografia del 1862 feta en un estudi de Barcelona, el mateix lloc i dia en què també es fotografià el seu fill Eusebi (vegeu la pàgina 18). FGEC

Segons algunes fonts, va ser a Cuba que Joan Güell va conèixer el qui, dècades a venir, havia de ser el seu consogre, el càntabre Antonio López y López, disset anys més jove i nascut a Comillas el 1817, provinent d'una família humil i orfe de pare de ben petit, però tan ambiciós i intrèpid com ell. Després d'haver provat sort uns anys a Andalusia, on treballà en tavernes i drassanes, Antonio López va marxar el 1831 de Cadis a l'Havana, fugint de la justícia que el buscava a causa d'una baralla, amagat en una fragata del seu paísà Ignacio Fernández de Castro. La mare de López, María López Fernández,

Antonio López y López.
BC

havia treballat a Comillas fent de bugadera de la casa de Fernández de Castro, que aleshores estava establert a la ciutat andalusa com a navilier i balener d'èxit. A l'Havana, López treballà deu anys a sou en una botiga de comestibles. El 1841 se'n va anar a Santiago de Cuba i es dedicà a la comercialització de roba europea, els molt sol·licitats «artículos de París», de manera que arribà a obrir-hi magatzem propi.

Tant López com Güell intuïren que els negocis, en aquella època, s'havien de fer a Barcelona i Catalunya, on la indústria començava a assolir unes cotes elevades de producció que calia aprofitar, a mesura que s'anaven incorporant les màquines de vapor a les fàbriques. Joan Güell, abans d'adreçar-se a Barcelona —i seguint aquella intuïció que el distingia—, el 1833 va

fer cap a la costa est dels Estats Units, Anglaterra, els Països Baixos, França, Suïssa i Itàlia per conèixer el desenvolupament industrial i tecnològic d'aquells països, i les novetats que oferien en maquinària tèxtil. Hi passà tres anys, cosa que li comportà uns coneixements prou fermes, tant industrials com socials i culturals. Finalment, arribà a Barcelona al voltant del 1836, on ràpidament es convertí en un dels empresaris més rics i respectats del país.

LA FAMÍLIA MATERNA D'EUSEBI GÜELL: EL LLINATGE GENOVÈS DELS BACIGALUPI

La branca materna d'Eusebi Güell, els Bacigalupi, constituïa una nissaga de comerciants originaris de Gènova (Itàlia) i establerta a Barcelona des de temps enrere. Sembla que el primer Bacigalupi instal·lat a la capital catalana fou el besavi matern d'Eusebi, el comerciant Giovanni Bacigalupi Ottone, nascut a Gènova el 1747 i dedicat a la importació de cereals i llegums. Algunes fonts asseguruen que s'establí a Barcelona el 1772, moment en què castellanitzà el seu nom a Juan Bautista. L'1 de juliol de 1778 es va casar a Barcelona amb Francesca de Litta Cot, que sobrevisqué uns anys el seu marit i morí vídua el 19 d'octubre de 1824. Del matrimoni de Juan Bautista Bacigalupi Ottone i Francesca de Litta Cot van néixer, almenys, quatre fills: José Francisco, Vicente, Seraffín i Antonio.

L'avi matern d'Eusebi Güell, Vicente Bacigalupi i Litta, nascut a Barcelona el 1782, era comerciant i tenia casa i botiga al carrer de n'Arai, 12, en un edifici decorat, segons els seus descendents, amb pintures del reconegut pintor Francesc Pla i Duran, *el Vigatà*. De diferents expedients d'obres de reforma de la casa i la botiga, dels anys 1825 i 1831, amb projectes del mestre d'obres i arquitecte Josep Mas i Vila, es constata que la casa era propietat de Vicente i anomenada Casa Bacigalupi. Ben probablement, però, si atenem a la numeració —que no sembla haver canviat de manera substancial—, la Casa Bacigalupi formava part d'un conjunt més gran, l'anomenada Casa dels Quatre Rius, una immensa finca senyorial bastida a final del segle XVIII entre els carrers d'Avinyó, n'Arai i l'actualment desaparegut de les Arenes, amb façana principal a la plaça de la Verònica. Tot i haver estat reformat en diverses ocasions, l'immoble es conserva avui en dia, i presenta a la façana esgrafiats del darrer quart del segle XVIII. Podria ser que l'al·lusió dels descendents a *el Vigatà* es relacionés amb aquesta decoració.

Vicente es casà a Barcelona el 22 de setembre de 1819 amb Francesca Dulcet i Albareda, filla de Juan Bautista Dulcet, un corredor de canvis barceloní mort feia lustres. Segons el nomenclàtor de Barcelona, a mitjan segle XIX Francesca Dulcet devia tenir propietats a Pedralbes en l'heretat de Can Vinyalet, una de les moltes que anys després Eusebi Güell adquirí com a part de la gegantina Finca Güell a les Corts de Sarrià. De fet, dècades més tard, en iniciar la parcel·lació i la urbanització d'aquella finca, Eusebi Güell dedicà el 1904 un carrer a la seva àvia, el carrer de Dulcet, encara avui dia anomenat així.

Sembla que els avis materns d'Eusebi Güell, Vicente Bacigalupi i Francesca Dulcet, van tenir un fill i quatre filles. El noi, Joan Baptista Bacigalupi i Dulcet, es dedicà al

LA SENYORA ALBAREDA DULCET

Francesca Dulcet i Albareda, àvia d'Eusebi Güell i Bacigalupi. Pintura a l'oli (1815-1820) exposada al palau de Belles Arts de Barcelona el maig del 1910, i publicada a la revista *Feminal*. CIM

tèxtil, i la seva indústria es troba en l'origen remot d'El Vapor Vell de Sants que fundà el seu cunyat, Joan Güell i Ferrer. Les quatre filles van ser Josefa, Francesca, Camil·la i M. Concepció, totes elles amb una notable formació musical gràcies a les ensenyances del capellà organista Marià Vidal, professor a la casa familiar del carrer de n'Arai, on tenien un gran orgue. A la casa, Francesca Dulcet, vídua des del 1837, organitzava tertúlies amb la presència habitual del filòsof Jaume Balmes i Urpià, a les quals va començar a assistir Joan Güell i Ferrer un cop tornà de Cuba.

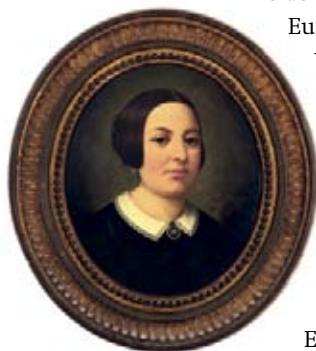

Dames sense identificar (probablement les filles Bacigalupi i Dulcet amb la mare o un altra membre de la família). Daguerrotip. c. 1840-1846 FFGds

Una de les filles de Vicente i Francesca, Josefa, *Pepa* Bacigalupi i Dulcet es casà amb Manuel Vila i Tomàs, i així foren els avis materns de Mercè Anzizu i Vila, la poetessa, historiadora i monja clarissa de Pedralbes sor Eulària Anzizu. Josefa va ser la primera professora d'orgue i piano d'Isabel, la filla gran d'Eusebi Güell, i de Mercè Anzizu. Els avis paterns de Mercè eren el prestigiós farmacèutic i catedràtic Juan José Anzizu Yarza i Mercè Girona i Agraful, germanastra del banquer Manuel Girona i Agraful, un dels tres principals empresaris catalans de la segona meitat del XIX, juntament amb Antonio López y López i Joan Güell i

Ferrer, amb qui compartí molts negocis. Mercè Anzizu, filla única d'Ignasi Anzizu i Girona —mort el 1878— i Josefa Vila i Bacigalupi, tingué sempre una estreta relació amb la família Güell: la van protegir en quedar òrfena de ben petita, de pares primer i d'avis pocs anys després. Amb ells passava temporades estivals i viatjà a Versalles, París i Roma.

Francesca Bacigalupi i Dulcet, nascuda a Gènova el 1824, va ser la primera esposa de Joan Güell i Ferrer, amb qui es casà el 7 de novembre de 1845 a l'església de Sant Jaume de Barcelona, quan Joan ja havia fet els 45 anys. D'aquest matrimoni va néixer Eusebi Güell i Bacigalupi el 15 de desembre de 1846 —dia de Sant Eusebi de Vercelli—, al número 45 o 47, segons les fonts, del carrer Ample, residència del matrimoni. Eusebi va ser batejat el 24 d'aquell mes a l'església de la Mercè de Barcelona, una església amb la qual Eusebi va mantenir en el futur contactes i bones relacions, com a fidel, que el van conduir a finançar la construcció del cimbori cupulat l'any 1888. La mare va morir poques setmanes després de néixer ell, el gener del 1847, a causa de complicacions del part.

Francesca Bacigalupi i Dulcet, mare d'Eusebi Güell. SCCM-SPAL / FBdC

El 1850, als tres anys d'haver quedat vidu, Joan Güell va contraure matrimoni amb la seva cunyada, Camil·la Bacigalupi i Dulcet, nascuda a Barcelona el 1826, i amb qui tingué una filla, Josefina Güell i Bacigalupi, alhora germanastra i cosina d'Eusebi, però Camil·la també morí de part. Josefina es casà amb Josep Antoni Ferrer-Vidal i Soler, el futur primer marquès de Ferrer-Vidal, d'una nissaga de financers i

industrials. Com la seva mare Camil·la i la seva tieta Francesca, Josefina morí poques setmanes després del naixement del seu únic fill. El 14 de febrer de 1877 naixia Joan Josep Ferrer-Vidal i Güell i el 10 de maig següent moria Josefina. Tota una nissaga d'orfes de mare.

En una altra branca dels Bacigalupi trobem Antònia Bacigalupi i Maymó, filla del tiet avi d'Eusebi Güell, Antonio Bacigalupi i Litta, hisendat amb propietats a la baixada de Sant Miquel, el carrer d'en Basea i el carrer d'en Bot, i de Josefa Maymó i Arnús, neta de l'arxiver i notari barceloní Joan Baptista Maymó i Soriano. Antònia es convertí el 1859 en l'esposa del doctor Emili Pi i Molist, un dels metges més eminents del segle XIX, autor d'una sèrie d'estudis científics i fundador i director de l'Hospital Mental de la Santa Creu de Barcelona, projectat el 1859 per l'arquitecte Josep Oriol i Bernadet i construït sota la direcció d'Elias Rogent i Amat, a l'actual districte de Nou Barris. Al Frenopàtic, Pi i Molist volgué desenvolupar un tractament innovador per als pacients amb la pràctica de tasques d'agricultura, ramaderia i oficis. Antònia, mort el seu marit i sense descendència, continuà amb la tasca de construcció del complex arquitectònic del manicomi, i llegà la seva fortuna per a l'aixecament dels edificis que havien d'acollir els dementes pobres. Francesca Bacigalupi i Dulcet, la mare d'Eusebi Güell, i Antònia Bacigalupi i Maymó eren, doncs, cosines germanes de la mateixa edat. La relació de parentiu entre Antònia i Eusebi era força propera: de nebot valencià. Aquesta relació va ser una de les causes de la inclinació d'Eusebi Güell per les ciències mèdiques, fruit del parentiu indirecte amb el doctor Pi i Molist.

Cases del carrer Ample 45-47, una de les quals va ser residència de Joan Güell i Francesca Bacigalupi. OF

Hospital Mental de la Santa Creu de Barcelona. BC

La nena Mercè Anzizu i Vila (segona a l'esquerra) amb els germans Isabel, Joan Antoni, Maria Lluïsa i Eusebi Güell i López. FFGdS

INFANTESA I FORMACIÓ D'EUSEBI GÜELL A CATALUNYA I A L'ESTRANGER

Eusebi Güell, l'any 1862, en una fotografia d'un estudi de Barcelona feta per a l'àlbum d'alumnes del Col·legi Valldemia de Mataró.
MASMM

La primera infantesa d'Eusebi Güell, orfe de mare, va transcórrer a la casa de l'àvia materna, Francesca Dulcet i Albareda, als carrers d'Avinyó i de n'Arai, de Barcelona. També comptà amb la presència i l'ajut de la seva tia Camil·la, que alhora li esdevingué madrastra quan el pare s'hi va casar en segones núpcies, el 1850.

Després de la mort de Camil·la, el 1853, Eusebi Güell quedà per segona vegada orfe de mare. L'any següent, el pare —davant la inestabilitat social provocada a Barcelona per la vaga de les selfactines del mes de juliol del 1854— decidí marxar una temporada a Nimes, amb la família. En aquesta localitat francesa, Eusebi ingressà en un col·legi de frares on tingué com a professor François de Rovérié de Cabrières, futur cardenal, bisbe de Montpeller i membre de l'Académie Française.

A final del 1855, Joan Güell tornà a Barcelona. L'any següent, el seu fill Eusebi ingressà intern al Col·legi de Catalunya de Mataró, on cursà part dels estudis primaris i els secundaris. No ha estat possible localitzar l'expedient acadèmic d'Eusebi Güell, però sabem que va ingressar-hi el curs 1856-1857 per la primera carta

que el nen, aleshores de 9 anys, va enviar des del col·legi al seu pare, datada a Mataró el 12 d'octubre de 1856. El sobre anava adreçat a Barcelona, a la rambla de Santa Mònica, 25 (numeració que aleshores corresponia al costat esquerre Rambla avall), on no ens consta que visqués Joan Güell, i potser es tractava d'alguna oficina. El text, amb una ortografia encara indecisa i amb influències del francès, deia així:

Mi querido Papá, estoy bueno, gracias á Dios, estoy contento en el Colegio; porque gano mouchos escritos [o escudos?] y me divierto mucho. Nos levantamos muy de mañana en seguida vamos á la capilla, en donde cantamos un coro muy bonito. Despues hay una hora de estudio; concluida esta hora, vamos a tomar chocolate. Y después vamos á las clases: ya no tengo nada más que decirle. Espresiones a mi abuela, a mi tía, y tío. Y V. disponga de su Eusebio.

L'escola de la capital del Maresme havia estat fundada el 1855 per tres escolapis, els preveres Hermenegild Coll de Valldemia i Grau i Ramon Cuspinera i Figueras, i Pelegrí Ferrer i Buxó, que foren els ideòlegs del projecte i que basaven els seus principis en una educació cristiana i moderna. Tots tres havien estat professors a Cuba durant vint anys. El col·legi inicià l'activitat docent l'1 d'octubre de 1855, i a partir del 1858 s'anomenà Colegio Valldemia. El 1888, la direcció del centre va recaure en els germans maristes de Mataró, que encara el gestionen avui dia.

Als inicis, el col·legi estava pensat, fonamentalment, per formar i educar els fills (no les filles) dels indians acabats que vivien a les colònies. De seguida van veure, però,

que els qui residien a Catalunya i a la resta d'Espanya també s'hi podien interessar i en podien gaudir, ja que les seves instal·lacions —tant arquitectòniques com d'esbarjo— oferien les millors condicions per al model d'ensenyament, molt complet, que van aplicar. Disposaven de gimnàs i uns grans patis i horts, com també d'una pista circular d'equitació dedicada igualment a la pràctica d'altres esports, i de fet consideraven inexcusable no desenvolupar un esperit equilibrat en els alumnes seguint el lema *Mens sana in corpore sano* —una cita que prové de la *Sàtira X* del poeta i còmic romà Juvenal, dels segles I-II—. La qualitat educativa del col·legi fou reconeguda internacionalment, i guanyà dues medalles d'or, una en l'Exposició Universal de París del 1878 i l'altra en l'exposició que se celebrà a la mateixa ciutat el 1900.

Carta d'Eusebi, als 9 anys, adreçada al seu pare, Joan Güell. Mataró, 12 d'octubre de 1856. AHCB

Els alumnes del col·legi eren interns. Molts d'ells procedien de Barcelona, i podien anar i venir en ferrocarril els caps de setmana gràcies a la línia Barcelona-Mataró, la primera d'Espanya, inaugurada el 1848. També hi va haver, però, una notable presència d'alumnes de la resta d'Espanya, de fins a cent localitats diferents, i fins i tot de la resta d'Europa, a més de l'important contingent provenient de les colònies americanes. Hi cursaven estudis de primària i secundària i, acabat el batxillerat, havien de fer els exercicis de revàlida en un institut de segona ensenyança de Barcelona.

A partir del 25 de desembre de 1868, el centre començà a publicar el *Boletín del Colegio Valldemía*, amb una periodicitat de quatre vegades a l'any. En la portada hi figurava un gravat amb el gran edifici al fons, allargat i monumental, i els camps al davant, i s'hi veien els espais destinats a horts, equitació, esport, arbrat, etc. El col·legi estava situat a la finca de mossèn Albas (sembla que emparentat amb Pelegrí Ferrer), en un lloc elevat dels afores de Mataró, en un marc

rural aïllat del soroll i la contaminació ambiental i social de la ciutat. La seva primera seu fou la masia Miralpeix, el projecte de reforma i la construcció de la qual com a centre escolar, del 1855 i en estil neoclàssic, van ser duts a terme pel mestre d'obres matoroní Jeroni Boada i Renter. Tenia planta baixa i un pis, i el 1911 l'arquitecte Josep Goday i Casals n'hi va afegir un més.

Àlbum de la promoció del 1862. Col·legi Valldemía. MASMM

El Col·legi Valldemia,
a Mataró, el 1868.
BPFI

Al *Boletín*, els professors deixaven ben clara la seva comesa en matèria educativa:

¿Es posible negar la influencia social de la educación? ¿Educar a los niños, no es preparar una generación de hombres? ¿E influir en la juventud, no es gobernar en las naciones? [...] Forzoso es, pues, reconocer esta influencia, la más augusta, la más legítima, ya que tiene la convicción por base, la persuasión por incontrastable fundamento.

Aquests principis tenien un ideòleg que provenia de l'esperit reformador del despotisme il·lustrat, l'asturià Gaspar Melchor de Jovellanos, del qual manlleven una cita en el *Boletín*:

La instrucción que trastorna los principios más ciertos, la que desconoce todas las verdades más santas, la que sostiene y propaga los errores más funestos: esa es la que alucina, extravía y corrompe los pueblos. Pero á esta no llamaré yo instrucción, sino delirio. La buena y sólida instrucción es su antídoto; y ésta sola es capaz de resistir su contagio, y oponer un dique á sus estragos; esta sola debe reparar lo que aquella destruye, y ésta sola es el único recurso que puede salvar de la muerte y desolación los pueblos contagiados por aquella. La ignorancia los hará su víctima, la buena instrucción los salvará tarde o temprano; porque el dominio del error no puede ser estable ni duradero, pero el imperio de la verdad será eterno como ella.

La instrucció acadèmica es complementava amb el desenvolupament de les belles arts, dibuix, pintura, modelat...; i l'educació musical incloïa solfeig, cant i piano. En aquest sentit, els professors no només oferien les classes teòriques i pràctiques, sinó també concerts d'un repertori d'autors clàssics com ara Beethoven o Rossini..., o amb interpretacions de peces escrites pels mateixos professors, interpretades al piano i/o cantades per alumnes del Col·legi.

Així es formaren els fills de la burgesia acomodada. A més de les assignatures clàssiques integrades al trívium i el quadrívium, s'ensenyaven les que havien estat implantades en l'època de la Il·lustració, com ara les Humanitats i les Ciències, i també el francès, l'anglès i l'italià. Els horaris dels alumnes eren durs: a les 5.30 h es llevaven i, després de fer un seguit d'actes religiosos i d'estudi, començaven les classes a les 7. La gimnàstica i l'estona de lleure les feien a les 9.30, seguides de més hores de classe que

es reprenien a les 12 i a les quals seguien el dinar, el descans als salons o la visita al director, les classes de dibuix, cal·ligrafia i música, el berenar i l'estudi, que acabava a les 17. A partir de les 18, es feien classes literàries que s'alternaven amb les de religió, estudi, rosari, sopar i *recreo*, i s'anava a dormir a les 21 h. Per als alumnes interns que romanien al col·legi, els dies festius també tenien la seva programació: conversa, revisió de neteja personal, necessers, estoigs i pupitres; actes religiosos, celebració de tertúlies, recepció de visites, gimnàstica, lleure i equitació, conferències d'educació social i passejades fora del recinte escolar.

Al Colegio Valldemía, Eusebi Güell va conèixer el compositor Josep García Robles, a qui va tenir com a professor, i que després ho va ser dels seus fills i filles. Pel col·legi també va passar, com a professor i director entre 1868 i 1888, després de la marxa d'Eusebi, l'advocat, escriptor i polític Terenci Thos i Codina. Terenci Thos mantingué força relació amb Eusebi Güell al llarg de la seva vida, i aquest li dedicà personalment un exemplar del seu llibre científic sobre *L'immunité par les leucoma nes*, editat a París el 1886.

Eusebi Güell, que es graduà el 1862, i altres companys d'escola de les promocions del 1860 al 1863, figuren en un petit àlbum de fotografies, fet de pell repussada i amb tancament de ferro. Els alumnes retratats en aquest àlbum eren: Emilio de Sisternes Bruguera, Manuel Girona i Vidal, Manuel, Ignacio i Joaquín Henrich Girona, Cecilio i Luis Oriol i Nieto, Manuel i José Bofill, Julio de Grassot, Enrique Llopis, Andrés Puigdollers, Darius Rumeu i Torrens, Horacio Corradi, Pablo Soler, José de Lasa Guseme, José María Vidal, Genaro, José i Pelayo de Miquelerena, Federico Bruguera, Luis de Manglans, Salvador i Carlos Cardenal Fernández, Ambrosio Ochoa, Alberto i Antonio Lleó, i Francisco Mandri.

També passaren pel col·legi, entre molts d'altres, els germans Joan i Josep de Bofarull i de Palau, Antoni M. Brusi i Mataró, Artur Cuyàs i Armengol, Ferran Fernández de Córdoba i Pérez de Barradas (fill del duc de Medinaceli), Eduard Ferrés i Puig, Antoni Gallardo i Martínez, Antonio Goytisolo y Digat, Rossend Macaya i Anguera, Joaquim Miralpeix i Ferrer (nebot d'un dels fundadors del col·legi, Pelegrí Ferrer), el pintor Francesc Miralles, els futurs industrials del tèxtil Maties i Josep Muntadas i Rovira, Fernando de Orleans i de Borbón (fill del duc de Montpensier i infant d'Espanya), Robert Robert i Surís (comte de Serra) i els germans Enric i Leopold Sagnier i Villavecchia. Bona part d'aquests alumnes apareixen ressenyats, amb una mica de *curriculum vitae*, en un quadern mecanografiat del Col·legi, quan ja el regentaven els maristes, titulat *Notes biogràfiques d'alguns alumnes de Valldemía*. Es va fer en català i se suposa, per les dates d'algunes defuncions, que va ser escrit a la dècada de 1960. Aquells alumnes foren, en general, destacats membres de la classe dirigent i intel·lectual espanyola i catalana. D'Eusebi Güell es diu, al quadern, que estudià dret, economia política i ciències aplicades a Barcelona i França.

THE DECORATOR AND FURNISHER.

DYEING AS AN ART.

BY WILLIAM MORRIS.

DYEING is a very ancient art; from the earliest times of the ancient civilizations, till within about forty years ago, there had been no essential change in it, and not much change of any kind. Up to the time of the discovery of the process of Prussian blue dyeing in about 1810 (it was known as pigment thirty or forty years earlier), the only changes in the art were the introduction of the American insect dye (cochineal), which gradually superseded the European one (kermes), and the American wood dyes, now known as logwood and Brazil wood; the latter differs little from the Asiatic and African red sanders, and other red dye woods; the former has cheapened black dyeing, in so far as it has taken the place of the indigo vat as a basis. The American quercitron bark gives us also a useful additional yellow dye.

These changes, and one or two others, however, did little toward revolutionizing the art; that revolution

was left for our own days, and resulted from the discovery of what are known as the Aniline dyes, deduced by a long process from the plants of the coal measures. Of these dyes it must be enough to say that their discovery, while conferring the greatest honor on the abstract science of chemistry, and while doing great service to the capitalists in their hunt after profits, has terribly injured the art of dyeing, and for the general public has nearly destroyed it as an art. Henceforward there is an absolute divorce between the commercial process and the art of dyeing. Anyone wanting to produce dyed textiles with any artistic quality in them must entirely forego the modern and commercial methods in favor of those which are at least as old as Pliny, who speaks of them as being old in his time.

Now, in order to dye textiles in patterns or otherwise, we need four colors to start with, to wit: blue, red, yellow and brown; green, purple, black and all intermediate shades can be made from a mixture of these colors.

Blue is given us by indigo and woad, which do not differ in color in the least, their chemical product being the same. Woad may be called northern indigo, or indigo tropical, or sub-tropical woad.

Note that until the introduction of Prussian blue about 1810, there was no other blue dye except this indigo that that could be called a dye; the other blue dyes were mere stains which would not bear the sun for more than a few days.

Red is yielded by the insect dyes kermes, lac-dye and cochineal, and by the vegetable dye madder. Of these kermes is the king; brighter than madder, and at once more beautiful and more permanent than cochineal. The latter, on an aluminous basis, gives a rather cold crimson, and on a tin basis a rather hot scarlet (e. g. the dress coat of a line officer). Madder yields on wool a deep-toned blood-red, somewhat brickly and tending to scarlet. On cotton and linen all imaginable shades of red according to the process. It is not of much use in dyeing silk, which it is apt to "blind," i. e. it takes off the gloss. Lac-dye gives a hot and not pleasant scarlet, as may be noted in a private militia man's coat. The French liocres' trousers, by the way, are, or were, dyed with madder, so that their countrymen sometimes call them the "Madder-wearers," but their cloth is somewhat too cheaply dyed to do credit to the dyers.

Besides these permanent red dyes there are others produced from woods, called in the middle ages by the general name of "Brazil," whence the name of that American country, because the conquerors found so much dyeing wood growing there. Some of these wood dyes are very beautiful in color; but unluckily they are none of them permanent. As you may see, by examin-

ing the beautiful stuffs of the thirteenth and fourteenth centuries in the South Kensington Museum, in which you will scarcely find any red, but plenty of fawn color, which is, in fact, the wood red of 300 years ago thus faded. If you turn from them to the Gothic tapestries and note the reds in them you will have the measure of the relative permanence of kermes and "Brazil," the tapestry reds being all dyed with kermes. The Medieval dyers must be partly excused, however, because "Brazil" is especially a silk dye; kermes sharing something in the ill qualities of madder for silk; though I have dyed silk in kermes and got very beautiful and powerful colors by means of it.

Yellow dyes are chiefly given us by weld (sometimes called wild mugwort) quercitron bark (above mentioned), and old fustic, an American dye wood. Of these weld is much the prettier, and is the yellow silk dye *par excellence*, though it dyes wool well enough. But yellow dyes are the commonest to be met with in nature, and our fields and hedgerows bear plenty

RECHAMBER IN THE RESIDENCE OF SENOR GUILL, BARCELONA.

of greening weeds, as our forefathers called them; since they used them chiefly for greening blue woolen cloth; for, as you may well believe, they, being good colorists, had no great taste for yellow woolen stuff. Dyers'-broom, saw-wort, the twigs of the poplar, the osier, and the birch, beather, broom, flowers and twigs, will all of them give yellows of more or less permanence. Of these I have tried poplar and osier twigs, which both give a strong yellow, but the former not a very permanent one.

Speaking generally, yellow dyes are the least permanent of all, as once more you may see by looking at an old tapestry, in which the greens have always faded more than the reds or blues; the best yellow dyer, however, lose only their brighter shade, the "lemon" color, and leave a residuum of brownish yellow, which still makes a kind of green over the blue.

A la pàgina esquerra,
«Dyeing as an Art». Article
de William Morris a la revista
The Decorator and Furnisher,
amb una foto del dormitori
d'Eusebi Güell al Palau Güell.
1892.

Avery Architectural and Fine
Arts Library. CU

Efectivament, Eusebi Güell, després d'acabar el batxillerat el 1862 als 16 anys, completà els seus estudis a Anglaterra i França, on sembla que també hi estudià dret, ciències socials, ciències físiques i químiques i matemàtica, a més d'informar-se sobre la indústria d'aquests països i de consolidar els seus coneixements d'anglès i francès. A Anglaterra, Eusebi Güell coincidí amb el regnat de Victòria I, amb l'eclosió de l'arquitectura victoriana i amb el moviment de recuperació de les arts i els oficis d'època medieval de la mà de l'artista polifacètic William Morris, germen de l'*Arts & Crafts Movement* que, iniciat a la Gran Bretanya el 1887, en poc temps s'expandí per la resta d'Europa. A Catalunya, durant l'època victoriana anglesa, s'escau el desenvolupament dels historicismes medievals que precedeixen el Modernisme, per bé que aquí es va manifestar, també, amb les variants que oferia l'arquitectura medieval autòctona pròpia, l'arquitectura nassarita i la vernacla. És possible que Eusebi Güell conegués en persona William Morris, o que ho fes a través de publicacions. Si més no, sembla sorprenent que Morris, en el seu article «Dyeing as an Art» («El tint com a art»), publicat en la revista *The Decorator and Furnisher* (núm. 6, març del 1892), hi inclogués una fotografia del dormitori d'Eusebi Güell situada a la planta quarta del Palau, amb paviments i parets revestits amb una mena de moqueta florejada i colorista, en la qual es combina el teixit amb el paper pintat.

De tornada a Barcelona, tot i la seva joventut, Eusebi ja era un home de sòlida formació, cosmopolita i obert, i immediatament es posà a treballar al costat del seu pare en les empreses que aquest havia anat fundant. Aleshores se'n va anar a viure a la nova residència, al pis principal de la Rambla, 37 (abans, 30), una finca que Joan Güell havia comprat —el 1862, amb la veïna número 35 (abans 28), per 680.000 pessetes— al jurisconsult, historiador i polític Felip Bertran i d'Amat, que anys a venir esdevingué un dels consogres d'Eusebi Güell. Quan Eusebi va entrar a viure-hi, ambdues finques, bastides cap a la dècada de 1840 pel mestre d'obres Pere Casany, ja havien estat remodelades per encàrrec de Joan Güell, entre els anys 1864 i 1865, amb projectes del mateix Casany i amb un estil clàssic a les façanes i als interiors.

Casa Güell a la Rambla.
Les cases número 37
i número 35 van ser
adquirides per Joan Güell
el 1862. OF

JOSEFINA GÜELL I BACIGALUPI,
LA GERMANA D'EUSEBI, I LA RELACIÓ D'AQUEST
AMB LA FAMÍLIA POLÍTICA DELS FERRER-VIDAL

Desconeixem els detalls de la curta trajectòria vital de Josefina Güell i Bacigalupi, la germanastra i alhora cosina d'Eusebi, morta el 10 de maig de 1877 als 24 anys, un parell de mesos després de donar a llum el seu únic fill. De fet, només hem localitzat un manuscrit de Josefina: una felicitació sense datar adreçada a una tieta seva, presumiblement Josefa Bacigalupi i Dulcet.

Felicitació de Josefa Güell, sense datar, adreçada a una tieta seva, presumiblement Josefa Bacigalupi i Dulcet. AHCB

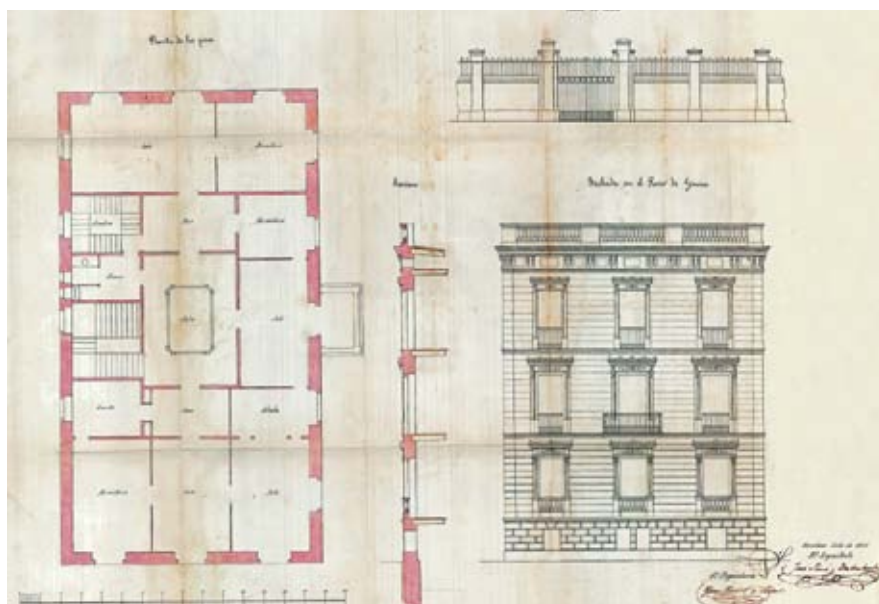
En tot cas, consta que després de morir Joan Güell i Ferrer el 1872, i feta la partició de l'herència el 1874, les dues cases de la Rambla van quedar per als seus dos fills: a més de dos terços de l'herència, la núm. 37 va ser per a Eusebi, que anys després l'aprofità com a annex del Palau Güell, i la núm. 35, i un terç de l'herència, van ser per a Josefina. Algunes fonts indiquen que, en casar-se amb Josep Antoni Ferrer-Vidal i Soler, a final del 1874 o a principi del 1875, el matrimoni s'instal·là en aquesta casa de la Rambla, tot i que això no s'ha pogut confirmar i algunes informacions, com podrem veure, sembla que ho contradiuen.

La mort prematura de Josefina Güell i Bacigalupi no impedí que el seu germà Eusebi mantingués en un principi bones relacions amb els Ferrer-Vidal, una nissaga d'origen vilanoví amb una trajectòria paral·lela a la dels Güell, de nova burgesia tèxtil amb interessos polítics, comercials i culturals, i que va arribar a ser ennoblida.

Josep Ferrer i Vidal, l'iniciador de la nissaga, nascut a Vilanova i la Geltrú el 1817, progressà de modest boter a industrial de gran anomenada gràcies al seu matrimoni amb Concepció —Conxita— Soler i Serra, filla d'uns acabalats indians, i entrà en el cercle de catalans influents en la política espanyola, dins el qual també hi havia Joan Güell, que arribà a ser president del Foment del Treball. La família Ferrer-Soler s'instal·là el 1857 a Barcelona, on Conxita posseïa diversos solars. El 1871, Josep Ferrer i Vidal encarregà a l'arquitecte Josep Simó i Fontcuberta (titulat el 1852 i membre de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona) la construcció de la casa familiar, una gran torre senyorial envoltada de jardins, al núm. 2 del passeig de Gràcia (actual núm. 92) cantonada amb el carrer de Provença, aleshores encara al municipi de Gràcia, en un solar adquirit per licitació pública el 1864 a la societat del Crèdit Mercantil. Va ser en aquesta adreça on, tal com ho assenyalen les esqueles, s'instal·là el maig del 1877 la casa mortuòria de la seva nora, Josefina Güell i Bacigalupi, cosa que ens fa pensar que potser aquesta va ser la residència de Josefina, juntament amb el marit i el sogre —vidu des del 1873—, i no una de les cases Güell de la Rambla que havia heretat. De fet, l'enterrament de Josefina, l'11 de maig de 1877, es va celebrar a l'església parroquial de Santa Maria de Jesús de Gràcia, seguit de funerals solemnes el dia 16 a la catedral de Barcelona.

Com era habitual en l'època, Josep Ferrer i Vidal expandí els vincles amb les grans famílies barcelonines gràcies als matrimonis d'alguns dels seus set fills. El primogènit, Josep Antoni Ferrer i Soler, que en esdevenir primer marquès de Ferrer-Vidal canvià els cognoms per Ferrer-Vidal i Soler, el casà, com hem vist, amb la filla de Joan Güell, un enllaç que de retruc el va apropar a la família López. Així, el 1878 Josep Ferrer i Vidal fou un dels industrials catalans que entrà al consell d'administració de la Compañía de los Caminos de Hierro del Norte de España de la mà d'Antonio López. Els enllaços matrimonials dels altres fills també van ser notables: casà una filla, Maria del Carme, amb l'advocat, financer i polític Josep Maria Pallejà de Bassa, tercer marquès de Monsolís; una altra filla, Concepció, amb l'enginyer i polític Ignasi Girona i Vilanova, nebot del banquer Manuel Girona i Arafel i, al seu torn, tiet segon de Mercè Anzizu i Vila, i, per tant, amb ancestres comuns amb Eusebi Güell; un fill, Joan, amb María Luisa Goytisolo y Digat, filla d'un indià basc, enriquit a Cuba amb el comerç de sucre i esclaus, i després instal·lat a Barcelona; i encara un altre fill, Lluís, amb Edith Llauradó i Plá-Carreras Rabé, filla del reconegut enginyer hidràulic i de boscos Andreu Llauradó i Fàbregas i cunyada del tercer marquès d'Hijosa de Álava.

Pel que fa a la relació d'Eusebi Güell amb el seu cunyat, Josep Antoni Ferrer-Vidal i Soler, destacat polític silvelista, no queda clar, com ja hem vist, si van arribar a compartir veïnatge a la mansana del Palau Güell. Quan Eusebi va anar a viure al Palau, a final de la dècada de 1880, Josep Antoni Ferrer-Vidal, vidu des de feia més d'una dècada, probablement ja no vivia a la casa de la Rambla 35, que havia heretat de la seva dona, si és que hi havia arribat a viure mai. L'única referència a la relació de Ferrer-Vidal amb

Projecte de la casa de Josep Ferrer i Vidal, realitzat per l'arquitecte Josep Simó. Passeig de Gràcia, 2, actual 92, de Barcelona. AMCB

aquesta finca l'hem trobat en la premsa barcelonina el gener del 1893, quan s'elogiava la seva col·lecció d'obres d'art, una de les més importants de l'època, «en el centro de Barcelona y en uno de los departamentos de la suntuosa casa vivienda de los sucesores del célebre hacendista catalán don Eusebio Güell» (es referien, en realitat, a la casa de la Rambla, 35, propietat ja aleshores de Josep Antoni Ferrer-Vidal, vidu de Josefina Güell i Bacigalupi). És possible que Josep Antoni Ferrer-Vidal, apassionat col·leccionista d'art —com també Eusebi Güell—, emprés aleshores el pis principal de la casa de la Rambla com a espai expositiu, i dediqués al lloguer la resta de plantes.

En l'*Anuario Riera* del 1896, Josep Antoni Ferrer-Vidal és esmentat com a propietari de la casa de la Rambla, però no pas com a resident. Aleshores estava domiciliat a la Torre Ferrer-Vidal del passeig de Gràcia, que havia heretat del seu pare, mort tres anys abans. Uns anys més tard, el 1903, estava domiciliat en una altra propietat, al passatge de la Concepció, núm. 5. Aquest canvi de domicili probablement va estar relacionat amb la venda, el 1905, del solar de la Torre Ferrer-Vidal a Roser Segimon i Artells, esposa de l'advocat i industrial Pere Milà i Camps. Aquell mateix any, Milà encarregà a l'arquitecte Antoni Gaudí i Cornet la construcció de la Casa Milà, per a la qual cosa s'enderrocà l'antiga Torre Ferrer-Vidal. D'aquesta manera, una altra de les obres mestres de Gaudí, la Pedrera, es relacionava també amb Eusebi Güell, el seu client i protector principal,

pel fet que es va bastir en un antic solar del seu cunyat, just on havia estat la casa mortuòria de la seva germana Josefina. En aquest cas, Eusebi no fou promotor de l'obra de Gaudí, com tantes altres vegades, però no es pot descartar la seva intercessió en la contractació de l'arquitecte pels Milà, vistes les relacions de parentiu amb els antics propietaris del solar.

En paral·lel a la venda del solar de la Torre Ferrer-Vidal als Milà, Josep Antoni Ferrer-Vidal inicià la construcció d'una nova casa pròpia, just al costat de la Pedrera, al carrer de Provença, 267-269. A la nova casa, amb projecte de maig del 1905 de

l'arquitecte de confiança de la família Enric Sagnier i Villavecchia, i enllestida el 1907, es traslladà a viure Josep Antoni amb la seva segona esposa, Madrona Aloy i Poch, vídua al seu torn de Josep Massoni i Benaiges.

Quant a la casa Güell de la Rambla, 35, l'acabà heretant l'únic fill de Josep Antoni Ferrer-Vidal i Josefina Güell, Joan Josep Ferrer-Vidal i Güell, que mantingué una estreta relació amb alguns fills d'Eusebi com a membres de la junta del Reial Automòbil Club. També va ser gerent de la companyia Asland en la dècada de 1920, i vicepresident del

Esquela de la defunció de Josefina Güell i Bacigalupi. *Diario de Barcelona*, 11 de maig de 1877. AHCB

Foment del Treball Nacional. Una de les filles de Joan Josep Ferrer-Vidal i Güell, Pilar Ferrer-Vidal i Parellada, es casà amb Lluís Vidal-Quadras i Villavecchia, descendent de dues potents nissagues barcelonines: la fundada per l'indià i banquer Manuel Vidal i Quadras, i la del comerciant i banquer Ignasi Villavecchia i Viani. Una altra de les filles, Josefina Ferrer-Vidal i Parellada, es casà amb un tiet segon, el fill gran d'Eusebi Güell, Joan Antoni.

A banda de la relació amb el seu cunyat, Eusebi Güell també va tenir una estreta amistat amb el germà petit d'aquest, l'enginyer Lluís Ferrer-Vidal i Soler, cofundador i president de la Caixa d'Estalvis i president del grup polític Unió Regionalista, germen de la futura Lliga Regionalista, creada el 1899 pels empresaris catalans que havien donat suport a les polítiques regeneracionistes del general Camilo García de Polavieja, arran del fracàs que havien patit i com a intent de reprendre-les fent costat al nou president del govern, Francisco Silvela y de Le Villeuze. Lluís Ferrer-Vidal fou, a més, cofundador i primer gerent de la Companyia General d'Asfalts i Pòrtland, Asland —creada el 1901 juntament amb Eusebi Güell, que en fou el promotor principal—, l'hisendat Joaquim d'Abadal i Calderó, que proporcionà els terrenys del Clot del Moro on es construí la primera fàbrica, i el banquer Manuel Arnús i Fortuny, cosí polític d'Eusebi.

Amb el germà mitjà, el també enginyer Joan Ferrer-Vidal i Soler, Eusebi Güell no va tenir una relació tan cordial. Si més no, consta que en una ocasió gairebé arribaren a les mans i als tribunals, en el context dels anomenats Fets del *¡Cu-Cut!*, l'assalt el 25 de novembre de 1905 del setmanari satíric barceloní per militars, que consideraven que una vinyeta relativa al triomf de la Lliga Regionalista a les eleccions municipals es mofava de les desfetes militars espanyoles. En el marc de la crisi política generada arran d'aquests incidents, l'aleshores senador de les files liberals per Tarragona Joan Ferrer-Vidal, en una intervenció al senat el 27 de novembre, va afirmar:

Alguno que lleva corona ducal ó de marqués, que ayuda indirectamente á la obra catalanista de una manera encubierta, pero no menos activa. Hay en Barcelona quien está emparentado con esta persona, que ocupa un sitio muy elevado en el partido catalanista, y no quiero decir más porque al buen entendedor media palabra le basta.

A ningú li va passar per alt que es tractaven d'acusacions velades contra el segon marquès de Comillas i el seu cunyat, Eusebi Güell, per la qual cosa aquest últim convocà pocs dies després al Palau Güell Joan Ferrer-Vidal, amb la intenció d'exigir-li, per acord de les juntes respectives, la dimissió com a vocal del Crèdit Mercantil i del

Josep Antoni Ferrer-Vidal i Soler. *Àlbum Saló*, 37. 1899. BNE

Banco Vitalicio de España, entitats presidides pel marquès de Comillas i amb Güell en la vicepresidència. Ferrer-Vidal es negà a dimitir i la reunió, segons les cròniques de l'època, esdevingué

una escena violenta, que motivó la designación de dos jefes del ejército por parte del señor Ferrer-Vidal, para que exigieran una retractación del señor Güell ó una reparación en el terreno de las armas. Manifestó el señor Güell que ni daba la explicación solicitada ni iba al terreno de las armas.

Segons declarà públicament Ferrer-Vidal els dies que van seguir, en la trobada Eusebi Güell hauria insultat els oficials responsables del Fets del ¡Cu-Cut!, acusació que Güell va desmentir, però que amb tot va derivar en el seu processament.

El 15 de gener de 1906 es van presentar al Palau Güell uns funcionaris del jutjat per comunicar a Güell l'auto de processament, amb el requeriment d'una fiança per evitar anar a la presó. Güell s'hi va negar i tot seguit va ser conduït al Palau de Justícia del Saló de Sant Joan, on, en solidaritat amb el detingut, es va aplegar un munt de persones relacionades amb la banca, la indústria, la política o, simplement l'amistat. Quan faltava poc per traslladar-lo a la presó Model el van deixar en llibertat, després que la Societat del Crèdit Mercantil pagués la fiança que s'exigia. La polèmica per la detenció d'Eusebi Güell no trigà a arribar al Congrés, on alguns diputats feren notar que, en el context de la suspensió de garanties pel governador civil arran dels Fets del ¡Cu-Cut!, detencions com aquesta feien créixer les simpaties pel catalanisme.

Vinyeta de Junceda que «provocà» els Fets del ¡Cu-Cut!, l'assalt militar al setmanari que va tenir lloc el 25 de novembre de 1905. BC

EL MATRIMONI AMB ISABEL LÓPEZ I BRU, FILLA DEL PRIMER MARQUÈS DE COMILLAS

Eusebi Güell i Bacigalupi es va casar a Barcelona el 1871 amb Isabel López i Bru, la filla petita del càntabre Antonio López y López, que aleshores ja era probablement l'home més ric d'Espanya.

Antonio López, després d'haver fet els seus primers negocis comercials a Cuba, on sembla que havia conegut Joan Güell, és a dir el pare d'Eusebi, havia arribat a Barcelona el 1848 per casar-se amb Luisa Carlota Bru y Lassús, una antillana d'origen català, que ja feia dos anys que residia a Barcelona, on provocava un gran escàndol als salons de l'alta societat amb el seu costum de fumar purs havans. Luisa Carlota era filla del comerciant indià Andreu Bru i Punyet, el qual, a l'igual que la seva filla, López ja havia conegut a Cuba, en ser Andreu Bru el propietari del local on López havia obert la seva primera botiga, i la persona que a més li cedí la gestió d'algunes de les seves possessions a l'illa. La mare de Luisa Carlota Bru era la criolla Luisa Lassús y Ganne, vídua d'un indià d'Altafulla i casada en segones núpcies amb Andreu Bru. La fortuna d'aquest va constituir el finançament principal de les futures empreses d'Antonio López, sobretot després que, en morir el sogre, aconseguís quedar-se amb gairebé tota l'herència, en detriment dels seus cunyats. Es dona la circumstància que una germana de Luisa Carlota, Caridad Bru y Lassús, que va morir el 8 de maig de 1880, era l'esposa de Rafael Masó i Ruiz de Espejo, nascut a Santiago de Cuba pels volts del 1830, germà de Gaudenci Masó, avi de l'arquitecte gironí Rafael Masó i Valentí.

Isabel López i Bru
amb Eusebi Güell
i Bacigalupi, amb
la seva filla Isabel.
FFGdS

Un cop casats, Antonio i Luisa Carlota van tornar un temps a Cuba, segons algunes fonts, després que el 1849 nasqués a Barcelona la seva primera filla, María Luisa López i Bru, que al seu torn es casà amb Joaquín del Piélago y Sánchez de Movellán, comerciant i administrador de la Compañía Trasatlántica, i que morí de tifus el 1879. Segons altres fonts, la primogènita ja va néixer a Cuba. De nou a l'illa caribenya, López amplià els negocis. Seguí dedicant-se al comerç amb la societat La California, formada el 1849, en col·laboració amb el seu germà Claudio López y López i un cosí segon, José María Andrés Gayón i Fernández. López també s'inicià a les Antilles en el sector del transport marítim amb la societat Vapores A. López —fundada el 1849 i germen de la futura Compañía Trasatlántica de Vapores—, així com en l'especulació amb la venda d'explotacions agrícoles i el negoci esclavista. Aquestes dues darreres pràctiques foren denunciades sense pietat dècades més tard, ja mort Antonio López, pel seu cunyat, el batxiller en jurisprudència Francisco Bru y Lassús, en el llibre *La verdadera vida de Antonio López y López*. El llibre es va publicar finalment el 1885, després d'un primer intent el

Luisa Carlota Bru y Lassús.
Palau Moja. Barcelona
OF

setembre del 1884, per tal de fer-lo coincidir amb l'erecció del monument a López a Barcelona i mirar d'impedir-la. Segons el mateix Bru explicà, la inauguració del monument es va avançar uns dies per no coincidir amb la prevista publicació del pamflet, una maniobra que va atribuir al «mieloso é hipócrita» Eusebi Güell, «éste que oculta más conchas que un galápago bajo su aspecto cándido y bonachón, que disimula la intención de un toro bajo su exquisita amabilidad».

A Cuba van néixer dos fills més d'Antonio López i Luisa Carlota Bru: el 1851, Isabel, la futura esposa d'Eusebi Güell; i el 1852, Antonio, que va morir solter a Madrid el 1876. El quart fill, Claudio López i Bru, ja va néixer a la capital catalana, on la mare embarassada i els nens van arribar el 1853 en fugir d'una epidèmia de còlera que s'havia declarat a Santiago de Cuba. Claudio, que ja de ben jove va mostrar una forta vocació sacerdotal, va haver de renunciar-hi en morir el seu germà gran Antonio i esdevenir l'hereu dels López. Aleshores es casà a Barcelona el 1881 amb María Gayón i Barrié, de només 17 anys, filla de l'esmentat José María Andrés Gayón i Fernández, un dels primers socis d'Antonio López a Cuba. Òrfena de ben petita, María era considerada una de les dones més belles de l'Espanya de l'època. Una germana petita de María, Josefina Gayón i Barrié, es casà, al seu torn, amb Manuel Arnús i Fortuny, nebot d'Evarist Arnús i de Ferrer, el fundador de la Banca Arnús. Manuel Arnús va ser, com ja hem comentat, un dels socis d'Eusebi Güell en la fundació el 1901 de la companyia Asland.

Cap al 1856, Antonio López tornà de Cuba i s'uní a la família a Barcelona. També s'instal·là finalment a la capital catalana el seu germà Claudio López y López, casat el 1855 amb Benita Ignacia Díaz de Quijano y Fernández de San Juan. El matrimoni tingué així mateix una estreta relació amb Eusebi Güell. Va ser per mediació d'aquest que l'arquitecte Antoni Gaudí projectà per a Máximo Díaz de Quijano, germà de Benita, la residència Villa Quijano coneguda com El Capricho, i construïda entre 1883 i 1885 a Comillas, la localitat càntabra originària dels López, on tant els López-Díaz de Quijano com els López-Bru i els Güell-López passaren llargues temporades d'estiu.

Instal·lat a Barcelona definitivament, Antonio López diversificà els negocis i acabà d'amassar la seva fortuna ingent. Sembla que en un primer moment va anar a viure amb la família, de lloguer, a la casa Vidal-Quadras del passeig d'Isabel II, al costat dels porxos d'en Xifré. El 1857, però, Antonio López encarregà ja una gran residència de propietat a l'aleshores nova plaça del duc de Medinaceli, oberta en els terrenys de l'antic convent de Sant Francesc aterrat el 1836, amb projecte d'urbanització del 1849 de l'arquitecte Francesc Daniel Molina i Casamajó, responsable de la urbanització per aquelles mateixes dates de la Plaça Reial. La casa Antonio López es va aixecar al

número 8 de la plaça, cantonada amb el carrer del Dormitori de Sant Francesc (actual carrer de Josep Anselm Clavé), amb plànols signats el 31 de desembre de 1857 per l'arquitecte Josep Oriol Mestres i Esplugas. La primera residència barcelonina de propietat de López, que encara es conserva i acull avui dia l'Hotel Medinaceli, estava, per tant, molt a prop de la residència del seu futur consogre Joan Güell i Ferrer al carrer Ample.

Casa Antonio López a la plaça del duc de Medinaceli. XGT

Passats uns anys, com ja hem comentat, a mitjan dècada de 1860, Joan Güell es traslladà a viure a la Rambla, la principal via senyorial de l'època, i ben aviat Antonio López li seguí les passes i deixà l'edifici de la plaça del duc de Medinaceli com a seu d'algunes de les seves empreses. Aleshores va fixar la seva residència al Palau Moja, una mansió senyorial neoclàssica de la Rambla barcelonina, amb entrada pel carrer de la Portaferriassa, construïda a mitjan segle XVIII pels marquesos de Moja. Segons alguns autors, López l'adquirí el maig del 1870 a les monges de les Adoratius, que l'havien rebut en donació testamentària del setè marquès de Castellldosrius, Pere Carles de Sentmenat i de Riquer, al seu torn nebot de la marquesa de Moja; un dels seus nets es casà amb la filla gran d'Eusebi Güell. Segons altres autors, López comprà el Palau el juny del 1870 als marmessors de la marquesa per 770.000 pessetes.

La família López-Bru s'instal·là al Palau Moja després de portar-hi a terme obres de restauració i remodelació que es van encarregar a Josep Oriol Mestres i Esplugas, a més de part de la decoració interior, de la qual es feu càrrec Joan Martorell i Montells, recomanat per Joan Güell. En aquella època, Antonio López ja tenia els seus propis arquitectes de capçalera, Mestres i Martorell, i també alguns escultors, com els germans Venanci i Agapit Vallmitjana i Barbany.

A l'esquerra, retrat de Maria Luisa López Bru, fet per Manuel Ferran. Palau Moja. Barcelona. OF

A la dreta, retrat de Joaquín del Piélagu y Sánchez de Movellán, fet per Antoni Caba i Casamitjana. Ajuntament de Comillas

Isabel López i Bru
i Isabel Güell i López.
FFGdS

Al saló blau del Palau Moja hi dormí el rei Alfons XII, el 7 de gener de 1875, quan va visitar Barcelona pocs dies després d'accedir al tron, com a mostra de cortesia envers el seu amic Antonio López, pel suport que havia donat a la restauració de la monarquia borbònica. El Palau Moja esdevingué des d'aleshores la residència oficial del rei quan visitava la capital catalana, en no existir Palau Reial a Barcelona des de l'incendi, el 1875, de l'antic del Pla de Palau. L'agraïment a Antonio López pel suport a la corona s'amplià a la concessió de distincions nobiliàries, quan Alfons XII atorgà al càntabre i els seus descendents el marquesat de Comillas, el 1878, i la Grandesa d'Espanya el 1881, ambdós títols en recompensa per l'ajuda de López al govern espanyol durant la tot just finalitzada primera guerra de Cuba.

Antonio López y López va morir d'un vessament cerebral al Palau Moja, el 16 de gener de 1883. El seu fill Claudio López i Bru n'heretà els títols de marquès de Comillas i Gran d'Espanya, la major part dels béns i diners, així com la presidència en moltes de les companyies fundades pel progenitor. Claudio, fervent religiós, gran benefactor i mecenes, segons les maledicències de l'època més dedicat a les tasques de beneficència que no pas a les de procreació, morí sense descendència el 1925, moment en què els títols i la fortuna dels López passaren als Güell.

A l'esquerra,
retrat d'Antonio López i Bru
fet per Manuel Ferran.
Palau Moja. Barcelona.
OF

A la dreta,
retrat de Claudio López i Bru
fet per Eliecer de Jaureguizar.
Palau Moja. Barcelona.

DEL PALAU FONOLLAR AL PALAU GÜELL: LA NISSAGA DELS GÜELL ES MULTIPLICA

La festa més important que es va celebrar al Palau Moja, tot just habitar-lo la família López, fou amb motiu del casament de la segona filla, Isabel López i Bru, amb l'hereu Güell, Eusebi. Ella tenia 20 anys, i ell estava a punt de fer-ne 25. La cerimònia es va celebrar a la capella del palau el 29 de novembre de 1871. Possiblement, la parella ja es coneixia d'uns quants anys abans, per la relació d'amistat i professional d'Antonio López i Joan Güell, i per haver compartit veïnatge en cases molt properes, primer a la façana marítima del barri Gòtic, i després a la Rambla. A més, tots dos assistien assíduament a les representacions del Gran Teatre del Liceu, on gaudien de llotges que els seus pares havien adquirit en tornar de l'aventura americana.

Els primers temps de matrimoni d'Eusebi Güell i Isabel López transcorregueren entre el Palau Moja i el palau del comte de Fonollar, contigu al primer pel carrer de la Portaferrissa i amb el pati jardí posterior en paral·lel al del Palau Moja. Anaren de lloguer al pis principal del Palau Fonollar, on feren importants obres de remodelació que encarregaren a l'arquitecte Camil Oliveras i Gensana, i intentaren tossudament comprar l'immoble, fins que després d'un seguit de plets amb els llogaters veïns perderen la partida i hagueren de buscar un altre niu: primer, la Casa Güell de la Rambla, 37, on havia viscut Joan Güell i Ferrer fins a la seva mort el 1872 i, a partir del 1888, el veí Palau Güell, tot just a punt d'enllestir-se sota el projecte i la direcció de l'arquitecte Antoni Gaudí, l'amic i protegit d'Eusebi. També és plausible que en tots aquests anys Isabel volgués passar llargues estades a casa dels pares, al Palau Moja, puix que entre

Vestíbul a la planta baixa
del Palau Fonollar, de
Barcelona. OF

1872 i 1889 nasqueren els deu fills del matrimoni Güell-López, cadascun en un lloc diferent, i Isabel de segur que volia estar amb la mare, que també vivia a temporades a casa de la filla i el gendre.

Isabel López i Bru devia ser una dona robusta, de caràcter ferm, que tenia una immillorable capacitat i predisposició física per procrear, al contrari que les dames Bacigaluپی. En setze anys va portar al món deu fills, la infantesa i adolescència dels quals va transcórrer saludablement. Ella intuï sempre, segons els aires que corrien de malalties contagioses, epidèmies o revoltes socials, quan i on havia d'anar a parir lluny de la tempesta. D'aquí que els fills nasquessin ací o allà, i que ella no tingués cap mena de recança ni de por a viatjar embarassada amunt i avall, i així, fins als trenta-nou anys d'edat. El viatge de Cuba a Barcelona, quan era ben petita, la devia curar d'espant. Entre part i part, Isabel descansava a la finca de Mogoda, que el seu pare, Antonio López, havia adquirit a Santa Perpètua. També sembla que hi anava quan tenia problemes de salut. Segons el llibel del seu oncle Francisco Bru, «atacada de epilepsis crònica», havia

Castell de la Mogoda a Santa Perpètua de Mogoda, que Antonio López havia adquirit el 1870. BC

Façana principal del Palau Güell.
SCCM-SPAL / DB

«de morir fatalmente loca». Fos quin fos el problema, que probablement no devia ser aquest perquè fatalment boja no sembla que morís, mai no va afectar la seva capacitat de procreació.

Els fills i les filles d'Eusebi Güell i Bacigalupi s'anaren casant amb els anys amb membres d'altres nissagues preeminents de Catalunya i, en alguns casos, de fora del Principat; algunes d'antiga soca nobiliària i, d'altres, de nova burgesia industrial a punt d'ennobrir. Eusebi va continuar, d'aquesta manera, la política matrimonial del seu pare, que va entroncar els Güell amb els López i els Ferrer Vidal. A partir d'aquest moment, mitjançant els casaments de la prole d'Eusebi, la nissaga acabà de consolidar el seu paper central en la societat catalana com una de les més destacades i influents «bones famílies de Barcelona», en paraules de G.W. McDonogh. La tendència es repetí en bona part amb els enllaços de nets i netes, i fins i tot amb casaments entre parents, alguns llunyans; d'altres, amb cosins carnals.

Eusebi Güell i Bacigalupi
amb les seves filles Mercè,
Francesca i Josefina. FFGdS

ISABEL GÜELL I LÓPEZ, LA MARQUESA VÍDUA DE CASTELLDOSRIUS

La primogènita del matrimoni Güell-López, Isabel, nasqué al Palau Moja, a la sala blava de la cantonada de Portaferrissa amb la Rambla. Va néixer el 23 de novembre de 1872, un dia després que morís el seu avi, Joan Güell, d'un atac d'apoplexia. Quan tenia setze anys, Isabel anà a viure al Palau Güell, on col·laborà en la cura dels seus germans petits, fins que es casà i deixà la casa familiar. Isabel Güell i López fou tota la vida una notable organista i pianista, així com compositora d'un grapat de peces musicals, gairebé totes de caràcter religiós.

Isabel es casà el dia 15 d'abril de 1901 amb Carles de Sentmenat i de Sentmenat, marquès de Castellsdosrius, d'Orís i de Benavent, baró de Santa Pau i gran d'Espanya. La cerimònia la dirigí el bisbe de Vic, Josep Torras i Bages, a l'oratori de l'església de Sant Felip Neri de Barcelona, i el convit va tenir lloc al Palau Güell. El matrimoni es va traslladar aleshores a viure a la planta noble de l'edifici del carrer de Mendizábal, 19 (actual carrer de la Junta de Comerç), que va ser reformada i decorada per Antoni Gaudí. En el decurs d'aquesta intervenció, segons recollí en una cèlebre auca el poeta Josep Carner i Puig-Oriol, Gaudí va respondre a Isabel Güell, quan aquesta li preguntà on podria col·locar el piano, que no hi havia espai i que millor que toqués el violí. El carrer de Mendizábal es va obrir el 1859, i els edificis, amb una amplada de parcel·la de 12 metres, es van anar construint entre 1860-1865. Ocupà part del desamortitzat convent de Sant Agustí Nou, que fou adquirit el 1840 per la societat La Barcelonesa de Fundición, de la qual Joan Güell i Ferrer va ser membre fundador. El nou domicili dels marquesos de Castellsdosrius comunicava, fins i tot, pel pati interior de l'illa, amb una ala que restava del convent de Sant Agustí, paral·lela a la nau principal de l'església i coberta amb voltes, i que ells utilitzaven.

Amb el matrimoni d'Isabel, la primogènita, els Güell s'emparentaren amb els Sentmenat, un dels llinatges més antics de Catalunya, que es remunta a l'època de la conquesta del Regne de València per Jaume I el Conqueridor. La mil·lenària tradició dels Sentmenat afavorí una més gran complicitat dels seus membres amb la casa reial, molt per sobre de la que tenien nombrosos nobles de títols més moderns. Carles de Sentmenat va ser president del Reial Cos de la Noblesa de Catalunya, i la seva esposa, Isabel Güell, dama de la reina Victòria Eugènia de Battenberg, esposa d'Alfons XIII, i tots dos amfitrions habituals dels membres de la casa reial quan visitaven Catalunya.

Isabel Güell i Carles de Sentmenat van tenir tres fills. La germana gran, Lluïsa, es casà el 1927 a Barcelona amb el seu cosí germà Eusebi Güell i Jover, tercer marquès de Gelida i tercer vescomte de Güell. La segona filla, Maria de la Concepció, que here-

Isabel Güell i López,
amb la seva mare.
FFGdS

Isabel Güell i López. FFGdS

Carles de Sentmenat i de Sentmenat,
espòs d'Isabel Güell i López. FBdC

tà el marquesat de Benavent, es casà el 1939 amb Álvaro Pries Gross, germà del segon comte de Pries. Per últim, l'únic baró, Fèlix, heretà els títols de marquès de Castellidosrius i d'Orís i la baronia de Santa Pau.

Advocat i empresari, Fèlix de Sentmenat i Güell va ser president de la companyia Asland en la dècada de 1960. Fou tota la vida amic personal i lleial servidor, com a membre de la casa dels comtes de Barcelona i del Cos de la Noblesa de Catalunya, de Joan de Borbó i Battenberg, el fill del rei Alfons XIII i pretendent a la corona espanyola els primers anys de la dictadura franquista. El 1933 Fèlix es casà a Barcelona amb Maria del Remei Urruela i Sanllehy, rebesneta del banquer Manuel Girona i Agrafer, i filla de Juan Urruela Morales, marquès de San Román de Ayala, que va passar a la història com el primer porter del Futbol Club Barcelona, i d'Àgueda Sanllehy i Girona, germana del marquès de Caldes de Montbui. Una neboda de Maria del Remei Urruela, Isabel de Ampuero Urruela —descendent per línia paterna d'una important nissaga d'empresaris biscaïns—, es casà, al seu torn, amb Joan Güell i de Sentmenat, fill d'Eusebi Güell i Jover i Lluïsa de Sentmenat i Güell. El marquesat de Castellidosrius, així com la baronia de Santa Pau, són ostentats actualment per la dissenyadora Ágatha Ruiz de la Prada y Sentmenat, neta de Fèlix de Sentmenat i Güell, que va obtenir els títols en detriment del seu tiet Santiago de Sentmenat Urruela, en virtut de la Llei d'Igualtat d'homes i dones en l'ordre de successió de títols nobiliaris del 2006.

Isabel Güell i López, marquesa vídua de Castellidosrius des del traspàs el 1935 del seu marit, va morir, després de «cuatro años de sufrir una penosa enfermedad de origen circulatorio» a la seva darrera residència, a l'avinguda de Pedralbes, el 8 de maig de 1956, amb vuitanta-tres anys.

MARIA LLUÏSA GÜELL I LÓPEZ, LA FILLA PINTORA

Maria Lluïsa, la segona filla d'Eusebi Güell i Isabel López, nasqué al palauet Ocejó de Comillas el 1873, quan la família hi feia una de les seves estades. Va romandre soltera i es va dedicar a la música com a pianista, organista i compositora, i, sobretot, a la pintura, que exposà a la Sala Parés —en una mostra exclusivament de dones pintores— i a les Galeries Laietanes. Era molt amiga de la pintora Lluïsa Vidal i Puig, que va pintar Maria Lluïsa Güell de cos sencer en un bell llenç. Passà temporades a París i va col·laborar amb la revista *Feminal*, que promovia l'educació i la cultura de les dones. De jove, solia refugiar-se en una casa rural de Comillas, la Peña, lluny de familiars i parents.

Maria Lluïsa Güell i López, quan era infant. FBdC

Maria Lluïsa va ser, juntament amb la seva germana petita —Mercè, també soltera—, la que més vinculada va estar al Palau Güell. A mesura que els germans i germanes s'anaven casant i deixaven la llar familiar, i un cop Eusebi Güell se'n va anar a viure al Park Güell, Maria Lluïsa i Mercè en van ser les úniques inquilines. El feien servir de residència d'hivern, mentre que els estius acostumaven a passar-los a Las Cavaducas, la finca dels Güell a Comillas, que heretà Maria Lluïsa.

Maria Lluïsa Güell i López. FBdC

A la dècada de 1920, un cop el germà gran i hereu, Joan Antoni, va vendre el Palau Güell a Maria Lluïsa i Mercè, la primera va començar a celebrar-hi, tots els dilluns, una recepció amb les seves amistats i, sovint, concerts de piano. Un dels pianistes convidats a aquestes vetllades era el seu cosí segon, Eusebi López i Sert, catedràtic del Conservatori de Música del Liceu, i amic íntim de Jesús Navarro i Manau, un dels assassins, el 1949, de la prostituta Carmen Broto, un crim que commocionà la Barcelona de l'època.

El juny del 1931, Maria Lluïsa Güell i López va cedir al Museu d'Art de Catalunya unes pintures de la sèrie que sobre Hèrcules havia pintat Aleix Clapés i Puig, entre les quals *Hèrcules incendiant els Pirineus*, un esbós del gran mural que antigament havia decorat la façana lateral del Palau Güell, a més d'altres de gran format, un dels quals, pintat a l'oli, torna a lluir a l'avantsala de la planta noble del palau. Dos anys més tard, el 8 de maig de 1933, Maria Lluïsa va morir a Pau (França), on s'havia instal·lat per fer-hi una estada llarga amb la seva germana Mercè.

JOAN ANTONI GÜELL I LÓPEZ, L'HEREU I ALCALDE DE BARCELONA

Joan Antoni Güell i López,
a l'estudi Napoleón. ANC

El tercer fill i primer baró i, per tant, l'hereu d'Eusebi Güell, fou Joan Antoni, el qual va ser batejat amb el nom dels dos avis; va néixer a Comillas el 24 de juny de 1874, al palauet Ocejó d'Antonio López. Es va llicenciar en Dret i va prosseguir els estudis a Cambridge. També cursà estudis d'enginyer geògraf.

Com a empresari, dirigí empreses fundades pel seu pare i el seu avi, com per exemple la Compañía Trasatlántica i la cimentera Asland, i fou membre del consell d'administració del Banco Hispano Colonial. Va ser, també, membre destacat del Foment del Treball Nacional —l'organització patronal catalana— i de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, així com el principal promotor del projecte de creació d'una Escola Naval de Comerç.

El 1908, amb el seu oncle Claudio López i Bru, segon marquès de Comillas, va ser un dels fundadors de la Compañía Española de Minas del Rif, que explotava jaciments minerals al Marroc, les instal·lacions ferroviàries de la qual foren atacades per la guerrilla rifenya el juliol del 1909. L'incident derivà en la Guerra de Melilla i l'enviament de nombroses tropes espanyoles a la zona. El descontent popular per les lleves, que afectaven gairebé exclusivament les classes treballadores —les benestants se'n podien lliurar gràcies al sistema d'assegurances contra quintes—, es troba en l'origen dels aixecaments de la Setmana Tràgica a Catalunya l'estiu d'aquell 1909. Cal recordar que Eusebi Güell era un dels principals directius del Banco Vitalicio de España, una de les activitats del qual se centrava en les assegurances contra quintes. El seu fill, Joan

Virginia Churrua
y de Dotres.
MECD

Antoni, va ser un dels pocs membres de famílies potentades que lluità directament, com a voluntari, en el llarg conflicte marroquí. Així mateix, participà també directament en les negociacions per a l'entrada dels espanyols a Tetuan.

Joan Antoni Güell i López es casà en primeres núpcies el 24 de juny de 1904 a Sant Sebastià amb Virginia Churruga y de Dotres, d'una influent família industrial basca i germana de Cosme de Churruga, un dels futurs fundadors, en col·laboració amb els Güell, del Barcelona Club Golf a Pedralbes, i que el 1910 fou nomenat primer comte de Churruga. També era germà seu l'arquitecte Ricard de Churruga, que nasqué a Manila perquè el pare era directiu de la Companyia General de Tabacs de Filipines; titulat a Barcelona el 1926 i cofundador del GATCPAC, treballà en la Companyia Transatlàntica i fou assessor de la Junta de Paradores y Hosterías del Reino.

El casament arribà després d'un intent no reeixit de la família de casar-lo amb la infanta Maria Teresa de Borbó, una de les germanes del rei Alfons XIII. Un cop casats, Joan Antoni Güell i Virginia Churruga es van instal·lar a la Torre Luisa de Pedralbes, on van tenir tres fills: Joan Claudi, Maria Isabel —que va morir als tretze anys— i Maria del Carme. Al cap d'uns anys, el matrimoni es va separar i Joan Antoni va anar a viure al Palau Moja. També passà, a la dècada de 1920, llargues temporades a Can Duran de les Escalles, una de les finques de Pedralbes que heretà del seu pare.

Molt ben relacionat amb la família reial espanyola, Joan Antoni Güell i López, nomenat el 18 de gener de 1906 «mayordomo de semana» de la Casa Reial, va esdevenir el 1916, amb la rehabilitació del títol pel seu amic Alfons XIII, sisè comte de San Pedro de Ruiseñada; a aquesta dignitat se sumaren, per herència, el comtat de Güell en morir el seu pare el 1918 i el marquesat de Comillas en morir el 1925 el seu oncle Claudio López i Bru sense descendència, com també el títol de Grande de España, el 1927, tres anys

Retrat de Joan Antoni Güell i López, realitzat per Josep Maria Vidal-Quadras i Villavecchia, *Pepín* (c. 1930). FBdC

després de la mort de la seva mare Isabel. Als títols nobiliaris, hi sumava la gegantina herència patrimonial i empresarial del grup López, que el convertí en un dels cinc més grans terratinents d'Espanya, així com part de l'indivís de l'herència del seu pare, repartit amb els germans i alguns cunyats. Joan Antoni va ser, a més, l'impulsor de la donació a la família reial del Palau de Pedralbes dels Güell, un cop mort el patriarca Eusebi, per tal de convertir-lo en la residència reial a Barcelona i com a manera d'intentar apropar la monarquia borbònica i la societat catalana, cada cop més distanciades.

Exemplar d'un dels *Apuntes de Recuerdos* redactats per Joan Antoni Güell i López. 1926. OF

D'altra banda, les notables inquietuds culturals de Joan Antoni Güell i López es van materialitzar en la seva activitat com a historiador de l'art i col·leccionista, així com a escriptor de nombroses monografies artístiques i de memòries. Fou membre de l'Ateneu Barcelonès, la Reial Societat Geogràfica, la Societat Cívica La Ciudad Jardín, el Cercle Artístic de Barcelona i de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts de Barcelona —entitat que presidí entre 1928 i 1936 i que canvià sota el seu mandat la denominació per l'actual de Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi—. Així mateix, va participar en l'organització de l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929. I, com el seu pare, també fou amant de la música i de l'equitació.

Dedicat igualment a la política, la seva acció partí de postulats del catalanisme conservador i monàrquic de la Lliga Regionalista. Fou nomenat alcalde de Barcelona el 26 de febrer de 1930, just després de la caiguda de la dictadura de Miguel Primo de Rivera, de qui era íntim amic des que havia estat capità general de Catalunya, tot i que després se'n va sentir decebut per la seva tasca com a governant. Quan Alfons XIII va nomenar el general Dámaso Berenguer nou president del govern, aquest va oferir a Joan Antoni la presidència de la Diputació de Barcelona o l'alcaldia de la ciutat i, Joan Antoni, en ser-li comunicat que, en cas de ser president de la Diputació no podria restablir la Mancomunitat, va optar per acceptar l'alcaldia.

Així, fou el darrer alcalde de la Restauració borbònica, i el seu curt mandat estigué a to amb el nou esperit més conciliador de l'anomenada *dictablanda* de Berenguer, amb mesures d'impuls de la cultura i la llengua catalana. El reconeixement a la tasca cultural i catalanitzadora que dugué a terme es traduí en la seva proclamació com a president efectiu de la Junta de Museus de Barcelona, no només nominal pel seu dret com a alcalde, a iniciativa d'un grup de membres destacats de la Junta: l'escultor Josep Llimona i Bruguera, el joier Lluís Masriera i Rosés, l'arquitecte Alexandre Soler i March i el pintor Pere Casas i Abarca. Aquest fet tingué lloc el 17 d'octubre de 1930, en l'acte de constitució de l'entitat que es va celebrar al pavelló de la Junta de Museus del Parc de la Ciutadella de Barcelona.

Això no obstant, la carrera política de Joan Antoni Güell s'eclipsà amb els canvis transcendents que van tenir lloc en el període republicà. El seu mandat d'alcalde acabà amb les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, que desembocaren en la proclamació de la Segona República Espanyola. Joan Antoni concorregué a aquestes eleccions per les llistes de la Lliga Regionalista, tot i que no com a alcaldable, i en sortí escollit regidor, de manera que es dedicà a tasques de beneficència municipal fins als nous comicis del mes de gener del 1934. El 1932 es presentà a les eleccions al Parlament de Catalunya com a membre de les candidatures de Concòrdia Catalana patrocinades per la Lliga però no fou escollit, arran de la davallada d'escons de la formació deguda al triomf d'Esquerra Republicana de Catalunya.

En esclatar la Guerra Civil, a diferència de bona part dels membres de la burgesia catalana, Joan Antoni Güell i López no es passà al territori del bàndol revoltat, com en canvi ho va fer el seu fill Joan Claudi Güell i Churruca, i marxà a França, primer a París i més endavant a la Costa Blava. Després de la victòria del general Francis-

co Franco el 1939, Joan Antoni Güell, malgrat haver signat l'octubre del 1936 un manifest de notables catalans en suport als colpistes, es distancià del franquisme i es negà a tornar a Espanya declarant-se autoexiliat davant d'un règim, que, en les seves pròpies paraules, «no reconeix les llibertats de Catalunya»; això és el que explicà en el seu interessant *Journal d'un expatrié catalan*, publicat el 1946.

Joan Antoni, fou un dels pocs membres de famílies potentades que anà a lluitar al Marroc com a voluntari (1908). CRL

La seva oposició a la dictadura augmentà en paral·lel al creixement del feixisme a Europa i l'esclat de la Segona Guerra Mundial. Defensà aleshores el restabliment de la monarquia borbònica a Espanya amb un model democràtic, constitucional i confederal. Joan Antoni Güell es trobava entre el grup de monàrquics que el 1939 van proposar el retorn del seu amic Alfons XIII al tron però, un cop aquest, per les pressions de Franco, abdicà finalment el 1941 en favor del seu fill Joan de Borbó i Battenberg, apostà aleshores per la seva entronització com a Joan III. Joan de Borbó era bon amic del seu fill, Joan Claudi Güell i Churruca, i del seu nebot, Fèlix de Sentmenat i Güell, amb qui el nou pretendent es reuní el 1942 a Lausana. A mesura que el curs de la contesa mundial començava a augurar el triomf de les potències aliades i, alhora, la presumible sortida de Franco del poder, augmentaren les esperances de Joan Antoni Güell en el restabliment borbònic, i seguí amb interès les gestions polítiques i diplomàtiques que culminaren el mes de març del 1945 en el Manifest de Lausana, pel qual Joan de Borbó trencava de manera definitiva amb el franquisme i reclamava el tron oficialment.

Malgrat tot, el manteniment del règim feixista de Franco després de la Segona Guerra Mundial, en contra del previst amb el suport de les potències aliades vencedores, i en el context de la Guerra Freda, va acabar amb aquell somni restauracionista. Tot i no haver actuat directament en les conspiracions monàrquiques per foragitar el dictador, Joan Antoni, marquès i comte, quedà marginat per sempre dels cercles del poder en

L'alcalde, comte de Güell (tercer per la dreta), visita les obres de la plaça del Rei. L'acompanyen: Puig Domènech, Adolf Florensa, Agustí Duran i Sanpere, Joaquim Vilaseca, Antoni de Falguera i Francesc Carreras Candi (30 de març de 1930). AFB

què s'havia mogut. Finalment, després de la mort el 1950 de la seva primera esposa, Virginia, de qui, com hem comentat, ja feia dècades que estava separat, Joan Güell tornà finalment a Espanya el 1952. Les autoritats franquistes li van suggerir que, per no fer gaire nosa, s'instal·lés en una illa, i ell va triar Mallorca. L'1 d'octubre de 1952 Joan Antoni celebrà segones núpcies, als 78 anys, amb Josefina Ferrer-Vidal i Parellada, neta de Josefina Güell i Bacigalupi, la germanastra d'Eusebi, el pare de Joan Antoni. L'abril del 1956 va instituir a l'illa la Fundació Güell, dedicada a la protecció de les arts, amb una primera seu a Felanitx la qual, el 1960, va ser instal·lada als locals de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Barcelona.

Joan Antoni Güell i López va morir a Santanyí, Mallorca, el 17 de març de 1958. Cinc setmanes després moria d'un atac de cor el seu primogènit i únic fill mascle, Joan

Claudi Güell i Churruca, a l'estació de tren de Tours, quan tornava de visitar la reina Victòria Eugènia a Lausana (Suïssa). Casat el setembre del 1928 a Bilbao amb María Angustias Martos y Zabálburu, filla dels comtes d'Heredia-Spínola, Joan Claudi Güell i Churruca fou, a diferència del seu pare, un franquista abrandat, que en esclatar la Guerra Civil es va passar al bàndol revoltat, hi lluità com a oficial i es va integrar al Govern Provisional de Burgos. En recompensa, acabat el conflicte bèl·lic, va ser nomenat vicepresident de la Diputació de Barcelona.

Joan Antoni Güell i López, alcalde de Barcelona, treballant al seu despatx de la Casa de la Ciutat (1930-1931). AFB

Davant l'autoexili del seu pare, que li va llegar en vida el títol de comte de Ruiseñada, va gestionar tot el grup empresarial heretat de la família López, i va ser conseller i director del Banco Hispano Colonial, director de Tabacos de Filipinas, director i president de la Companyia Transatlàntica i vicepresident del Banco Vitalicio de España, a més de director o president de mitja dotzena de companyies més. El 1946 adquirí la Banca Nonell de Barcelona i l'any següent la transformà en el Banco Atlántico, potent entitat financera batejada en honor de la Compañía Trasatlántica fundada pel seu besavi. Malgrat la seva indubtable adhesió al règim, Joan Claudi Güell i Churruca també es va mantenir sempre molt proper a la monarquia, i va ser amic personal de l'antic pretendent Joan de Borbó. Quan aquest va veure clar que Franco seria cap d'estat vitalici i no podria optar mai al tron, va reconduir tots els esforços a assegurar que el seu fill Joan Carles fos el successor. Una de les trobades entre Franco i Joan de

Borbó per tractar el tema fou organitzada per Joan Claudi Güell i Churruca, el desembre del 1954, a la seva finca de Las Cabezas, a Càceres, adquirida pel seu besavi Antonio López el 1870. Una segona trobada, a la mateixa finca, va ser organitzada pels seus dos fills, el març del 1960, un cop mort el pare, que no arribà a gaudir dels títols de marquès de Comillas i comte de Güell pel seu traspàs sobtat.

Els dos títols nobiliaris van passar directament als dos fills mascles, instal·lats a Madrid i que encara els ostenten avui dia. L'actual marquès de Comillas és Juan Alfonso Güell Martos, casat el 1954 a Santa Cruz del Retamar amb María de los Reyes Merry del Val y Melgarejo, filla del comte del Valle de San Juan i neboda del marquès de Merry del Val. Ha estat director, entre d'altres, d'Asland, Tabacos de Filipinas, Sociedad Hullera, Banco Atlántico, Banco Central i Hoteles Unidos. I també president de la Trasatlántica, la Naviera Asón i la Compañía Industrial Minas-Astur. Juan Güell Martos, actual comte de Güell, es va casar amb Beatriz Velarde Díez. La seva germana, Pilar Güell Martos, es casà el 1957 amb José Luis de Carranza y de Vilallonga, fill de Maria Antònia de Vilallonga i de Cárcer, comtessa de Montagut Alto, i del marquès de la Villa de Pesadilla y de Soto Hermoso, Ramón de Carranza Gómez de Pablo, alcalde falangista de la capital andalusa durant la Guerra Civil que col·laborà en la dura repressió militar posterior al cop d'estat a la regió, i que després de la guerra fou president de la Diputació de Sevilla i del Sevilla Fútbol Club.

MARIA CRISTINA GÜELL I LÓPEZ, ESPOSA DEL MINISTRE BERTRAN I MUSITU

El quart fill d'Eusebi Güell i Isabel López fou, de nou, una noia: Maria Cristina, nascuda a Barcelona el 8 de desembre de 1876. El 17 de desembre de 1900 es casà amb l'advocat Josep «Pepe» Bertran i Musitu, fill del diputat i senador Felip Bertran i d'Amat, president de l'Acadèmia de Bones Lletres i de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics dels Països, i un dels fundadors de la Caixa de Pensions, a qui Joan Güell i Ferrer havia comprat les dues cases de la Rambla el 1862. La mare era Elisa Musitu García-Navarro, barcelonina d'origen basc amb vincles amb la noblesa austríaca. L'enllaç matrimonial de Maria Cristina Güell i Josep Bertran tingué lloc al Palau Episcopal de Barcelona, i acabada la cerimònia els invitats es van dirigir al Palau Güell, on es va celebrar un dinar presidit pel bisbe.

Maria Cristina Güell i López.
FBdC

El marit de Maria Cristina, Josep Bertran i Musitu, que heretà les propietats de la família al barri del Putxet, fou una figura preeminent dels sectors més conservadors de la política catalana durant el regnat d'Alfons XIII, de qui fou l'advocat de confiança. Procedent del carlisme, va ser un dels fundadors de la Lliga Regionalista el 1901, amb Francesc Cambó i Batlle, diputat a Corts del 1905 al 1923, i ministre de Gràcia i Justícia el 1922. Cap del sometent de Barcelona el 1919, va ser un dels impulsors del pistolisme contra els dirigents obrers. Durant la Guerra Civil espanyola es passà al bàndol dels sollevats i, des de Biarritz, organitzà la xarxa d'espionatge franquista a Catalunya, amb els periodistes i escriptors Josep Pla i Carles Sentís com dos dels seus col·laboradors principals.

Josep Bertran i Musitu
i Maria Cristina Güell i López.
FGEC i FFGdS

Una de les germanes de Josep Bertran i Musitu, Teresa, es casà amb Manuel Vidal-Quadras i Villavecchia, que amb els anys esdevingué oncle polític de Pilar Ferrer-Vidal i Parellada, la filla de Joan Josep Ferrer-Vidal i Güell i neta de Josefina Güell i Bacigalupi.

Una altra germana, Antònia Bertran i Musitu, es casà el 1916 amb l'enginyer, empresari i polític Domènec Sert i Badia, fill de Domènec Sert i Rius, industrial tèxtil i tapisser, amb qui Eusebi Güell i Bacigalupi tenia una estreta relació. Dedicat també a la políti-

Els nens Felip, Isabel
i Josep Bertran i Güell.
FFGdS

ca, Domènec Sert i Rius va coincidir com a diputat provincial amb Güell a la Diputació de Barcelona. També van coincidir al Foment del Treball Nacional, entitat de la qual Domènec fou president del 1891 al 1893. De fet, la decoració original del Palau Güell incorporà catifes i tapissos de les fàbriques que Domènec Sert tenia amb el seu germà Josep. Dos fills més de Domènec Sert i Rius, germans del cèlebre pintor i decorador Josep Maria Sert i Badia, es casaren, al seu torn, amb dues nebodes d'Antonio López, el sogre d'Eusebi Güell. Francesc Sert i Badia, primer comte de Sert, es casà el 1893 amb Genara López Díaz de Quijano. Foren pares del cèlebre arquitecte racionalista Josep Lluís Sert i López, la primera obra del qual a Barcelona, del 1929 i al carrer de Rosselló, 36,

s'aixecà en terrenys propietat de la seva mare. Maria de la Mercè Sert i Badia es casà amb Eusebio López Díaz de Quijano, primer marquès de Lamadrid. Un dels seus fills fou el ja esmentat pianista Eusebi López i Sert.

Per últim, encara una altra germana de Josep Bertran i Musitu, Elisa, es casà amb Fernando Príes Gross, segon comte de Príes i futur cunyat de Maria de la Concepció de Sentmenat i Güell, filla d'Isabel Güell i López.

Del matrimoni de Maria Cristina Güell i López amb Josep Bertran i Musitu van néixer tres fills. El gran, Felip Bertran i Güell, fou conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya durant un breu període el 1936 i, reconvertit en apòstol del falangisme, destacà després de la Guerra Civil com a empresari i promotor urbanístic; de fet, fou un dels impulsors del barri barceloní del Congrés, en ocasió del Congrés Eucarístic Internacional del 1952. Es casà a Barcelona el 1925 amb Joaquina de Caralt i Mas, neta de l'empresari i polític Delmir de Caralt i Matheu i neboda del també industrial i po-

lític Josep de Caralt i Sala, ministre de finances el 1918 i primer comte de Caralt. Els seus descendents directes actuals són els Bertran de Caralt, besnets d'Eusebi Güell i Bacigalupi. El segon fill, Josep Bertran i Güell, va néixer a Barcelona el 1904. Advocat i polític monàrquic de l'agrupació Peña Blanca i el partit Dreta de Catalunya, va morir al front de Madrid durant la Guerra Civil, el 1937, a la batalla de Brunete. La filla, Isabel Bertran i Güell, es va casar a Madrid el 1946 amb el periodista i escriptor Juan Ignacio Luca de Tena y García de Torres, director del diari *ABC* des del 1929 fins a la seva mort i segon marquès de Luca de Tena.

Maria Cristina Güell i López va ser una de les filles d'Eusebi Güell més assídues als esdeveniments socials i els actes benèfics, als locals de moda com la Maison Dorée o l'Hotel Colón i als salons privats d'altres famílies barcelonines il·lustres, com eren els Olano o els Gil-Alba. Va morir a Barcelona el 13 de maig de 1957, dos mesos després del traspàs del seu marit.

D'esquerra a dreta (a sota): els joves Carles de Sentmenat i de Sentmenat, Maria Lluïsa, Santiago, Mercè i Joan Antoni Güell i López i Josep Bertran i Musitu (dret, a la dreta). Darrere: Claudi, la marquesa de Comillas i Josefina Güell i López. FFGdS

EUSEBI GÜELL I LÓPEZ, EL DANDI AMANT DE LES ARTS

Eusebi Güell i López va ser el cinquè fill i el segon mascle. Nasqué el 30 o el 31 de desembre de 1877 a la Casa Güell de la Rambla, si bé, com ell mateix explica en les memòries que va escriure, visqué els primers anys de la seva vida en dues cases contigües i unides per jardins que es comunicaven, i que eren el Palau Moja i el Palau Fonollar. Estudià enginyeria industrial a la Victoria University de Manchester i publicà tractats sobre geometria, però fou sobretot un dandi hedonista, un intel·lectual d'esperit sensible, amant de l'art i del teatre, que col·leccionava dibuixos i escrivia obres com l'assaig *Consideraciones sobre el concepto de la moda en el arte*, o la peça teatral *Cassius i Helena*, estrenada el 1903 al Teatre Íntim del dramaturg Adrià Gual. Va ser soci de l'Ateneu Barcelonès, vocal de la junta de la Societat d'Atracció de Forasters, membre del Conferentia Club i president del Reial Cercle Artístic. El 1921 va heretar el vescomtat de Güell, títol creat per Alfons XIII el 1911 a favor del seu germà, Claudi, que morí prematurament el 1918. El 1922, va ser un dels cinc primers europeus que van entrar a la tomba del faraó egipci Tutankamon quan va ser descoberta, una de les moltes anècdotes explicades en *Perspectivas de la vida*, les seves memòries, publicades en dos volums el 1930 i el 1947.

El 24 de juny de 1901 Eusebi Güell i López va contraure matrimoni a Sant Sebastià amb Consol Jover i Vidal, filla de l'empresari navilier i primer marquès de Gelida Joaquim Jover i Costa, de qui heretà el títol nobiliari, i de Consol Vidal i de Moragas, la segona marquesa pontificia de Moragas, de qui heretà la Torre Castanyer de Sant Gervasi, una gran finca en una part dels jardins de la qual es construí, entre 1892 i 1897, el col·legi de Jesús Maria, obra d'Enric Sagnier. El matrimoni d'Eusebi Güell i Consol Jover va fracassar aviat i pràcticament mai no van viure plegats. Els dos fills que van

Retrat d'Eusebi Güell i López.
FFGdS

Consol Jover i Vidal
i els seus fills Rosita i Eusebi Güell i Jover.
FFGdS

Joaquim Jover i Costa
i Consol Vidal i de Moragas.
FFGdS

tenir, Maria Rosa i Eusebi, van anar a viure al Palau Güell amb les seves tietes, Maria Lluïsa i Mercè Güell i López.

Maria Rosa, «Rosita», Güell i Jover morí sense descendència, i el seu germà Eusebi, que heretà els títols de marquès de Gelida i de vescomte de Güell, va ser un empresari molt vinculat al món de la cultura, membre de la Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família, acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi i president de l'associació d'Amics de Gaudí i, com el seu pare, del Reial Cercle Artístic. Com a directiu empresarial fou, entre d'altres, president de la Colònia Güell, vicepresident d'Asland i director de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona. El 1927, Eusebi Güell i Jover es casà a Barcelona amb la seva cosina carnal, Lluïsa de Sentmenat i Güell. La descendència, els Güell de Sentmenat, són els actuals titulars del vescomtat de Güell. L'últim vescomte, Eusebi Güell de Sentmenat, que morí el 24 de gener de 2018 a Barcelona, passà els primers anys de la seva infantesa amb els seus pares, els germans i les tietes àvies solteres al Palau Güell. Després va viure a la masia Can Canals de la Bonanova. El seu germà, Joan Güell de Sentmenat, mort a Barcelona tot just un mes després (el 23 de febrer de 2018), representà la branca hereva dels béns de Joaquim Castañer i de la marquesa de Moragas (el palau Castañer-Moragas del carrer Sant Pere més Alt, 27, de Barcelona, i Can Castañer, a la Bonanova), a través de la seva tieta Rosita Güell i Jover.

El 1916, aproximadament, Eusebi Güell i López va aconseguir del Vaticà la nul·litat del seu matrimoni amb Consol Jover i es va traslladar a París durant un temps llarg. A la dècada de 1920, va viure uns quants anys en una suite de l'hotel Ritz de Barcelona, del qual arribà a ser director. Va morir a la capital catalana el 3 de juliol de 1955.

Torre Castanyer, a la Bonanova. ICGC

Palau Castanyer o de la marquesa de Moragas. Vestíbul. Construït entre els anys 1805 i 1818 al carrer de Sant Pere més Alt, 27, per Josep Castañer, pare de Joaquim Castañer, espòs de Consuelo de Moragas de Quintana. FFGdS

Palau Castanyer. Façana posterior. Utilitzat com a Ateneu Polítècnic el 1932. FFGdS

CLAUDI GÜELL I LÓPEZ, EL MALAGUANYAT PRIMER VESCOMTE DE GÜELL

Claudi Güell i López.
FBdC

Claudi Güell i López, el sisè fill, va néixer a Comillas el 14 de setembre de 1879. Fou gerent de la fàbrica de la Colònia Güell, vocal de la Societat Catalana General de Crèdit, secretari de la junta directiva del Foment del Treball Nacional, membre de la junta de govern de la Unió de Fabricants d'Espanya per al Foment de l'Exportació i comptador i soci protector de la Societat de Geografia Comercial. Soci de l'Ateneu Barcelonès, fou també un aficionat a l'automobilisme, com el seu germà Eusebi, i va formar part del comitè executiu de la Copa Catalunya, la primera cursa d'Espanya de cotxes en circuit, celebrada per primera vegada el 1908.

El 29 de maig de 1911 li fou concedit, per reial decret, el títol de vescomte de Güell, al mateix temps que es concedia la baronia de Güell al seu germà Santiago, tres anys després que el seu pare hagués obtingut el títol de comte de Güell. Els dos germans van rebre els títols com a mostra d'agraïment pel sacrifici que havien fet el 5 d'abril de 1905, en donar pell, amb una trentena de voluntaris, per als empelts que necessitava un obrer de 14 anys per curar-se de les greus ferides produïdes en caure, uns mesos abans, en una caldera amb tint bullint de la fàbrica de la Colònia Güell. Sembla que Claudi no es recuperà mai de la dolorosa operació sense anestèsia, i que arrossegà seqüeles de salut tota la vida. La seva germana gran, Isabel, sempre el recordà com un «jove malaltís».

Claudi, Mercè, Josefina,
Francesca i Isabel Güell
i López. FFGdS

El fet és que Claudi Güell i López va morir, solter i sense descendència, el 21 de juny de 1918 a Barcelona, a causa d'una dolència cardíaca adquirida en emmalaltir l'estiu anterior, segons algunes fonts, o de tuberculosi segons d'altres. La prematura mort de Claudi, als 39 anys, va afectar notablement la salut del seu pare, que patí un atac de cor al funeral i morí dues setmanes després. Cal recordar que Eusebi Güell i el seu fill Claudi sempre havien conviscut junts, primer al Palau Güell i després al Park Güell, i que, de fet, en un codicil testamentari del 1917, que mai no es va aplicar per la prematura mort de

Claudi, Eusebi Güell li havia deixat el Palau Güell en nua propietat. El títol de vescomte de Güell que Claudi ostentava passà uns anys després d'haver mort, com ja hem comentat, al seu germà Eusebi Güell i López.

SANTIAGO GÜELL I LÓPEZ, L'OLÍMPIC PRIMER BARÓ DE GÜELL

Santiago Güell i López vingué al món a Sant Sebastià el 29 de juliol de 1883. Seguint la tradició de la família, fou empresari —durant un temps dirigí la Colònia Güell, així com mitja dotzena de societats més— i polític, i fou diputat a Corts pel districte d'Arenys de Mar del 1921 al 1923 en els rengles de la Federació Monàrquica Autonomista. Notable jugador de polo, golf i tennis, és decantà també per la gestió esportiva. Fou membre de les juntes del Polo Club i el Reial Club de Barcelona, i president del Cercle Equestre de Barcelona, mandat sota el qual va promoure el trasllat de l'entitat al palauet Pérez-Samanillo de la Diagonal. Va ser el primer català al Comitè Olímpic Internacional, el 1921, i presidí el Comitè Olímpic Espanyol entre 1924 i 1926.

Santiago Güell i López.
FBdC

El 8 de gener de 1910 es casà a Barcelona amb Maria M. Ricart i Roger, filla de l'enginyer i polític liberal i tercer marquès de Santa Isabel, Felip Ricart de Córdoba, neta de Frederic Ricart i Gibert, industrial tèxtil propietari de la fàbrica Can Ricart del Poblenou, i besneta de Jaume Ricart i Guitart, fundador de la fàbrica Can Ricart del Raval i soci a La Barcelonesa de Joan Güell i Ferrer, amb qui també compartí càrrec directiu en el Banc de Barcelona. La mare de Maria M. Ricart fou Adela Roger i Roger, filla del banquer, industrial tèxtil i ferroviari i polític Antoni Roger i Vidal, que compartí vicepresidència del Banco Vitalicio de España amb Eusebi Güell i Bacigalupi.

Santiago Güell i Maria M. Ricart van tenir dos fills: Antonio Güell i Ricart, que va morir quan encara era petit, i Adela, «Adelita», nascuda a la Torre Güell de Pedralbes el 1910 i morta a Las Arenas, Getxo, el 2010, uns dies abans de fer els 100 anys. Amb la família desplaçada al País Basc durant la Guerra Civil, Adelita Güell i Ricart es va casar el 1937 a Sant Sebastià amb Pedro Ibarra Mac-Mahón, net d'un conegut navilier i banquer de Bilbao i tercer marquès de Mac-Mahón. Adelita, que heretà la baronia de Güell, també va estar molt vinculada al moviment olímpic, però no va poder mai entrar a formar part del comitè, que aleshores estava vetat a les dones.

Maria Ricart i Roger i Adela
Güell i Ricart a la platja de
La Rabia, Comillas. FFGdS

Maria Ricart i Roger,
reina dels Jocs Florals de
Barcelona del 1908. BC

Segons uns autors, Santiago Güell i López, el primer baró de Güell, va morir a la seva torre de Pedralbes, Santa Caterina, i segons uns altres al seu refugi del Garraf, el 2 d'agost de 1954, sense poder gaudir dels II Jocs del Mediterrani de 1955, el comitè preparatori dels quals presidia. La baronia de Güell l'ostenta actualment la seva neta Victoria Ibarra Güell, vídua d'Inígo Oriol Ibarra, primer president d'Iberdrola, fill de l'alcalde franquista de Bilbao i marquès de Casa Oriol, José María de Oriol y Urquijo, i net de l'empresari i impulsor del Talgo José Luis Oriol y Urigüen. Un dels germans de l'actual baronessa, Pedro Ibarra Güell, militant antifranquista i advocat laboralista que va defensar els etarres jutjats en el procés de Burgos el 1970, es va casar el 1965 amb Carmen Oriol López-Montenegro.

Francesca Güell i López, la vuitena en la línia successòria, nasqué a Versalles el 8 d'octubre de 1885. La família Güell-López s'havia traslladat a aquella població a causa de l'epidèmia de còlera que s'havia declarat a Barcelona. Portaren amb ells la neboda Mercè Anzizu i Vila, pocs anys abans que la noia ingressés com a novícia, el 1889, al convent de Pedralbes, en el qual prengué l'hàbit de monja l'any següent com a sor Eulària Anzizu.

Francesca es casà a Barcelona, el novembre del 1906, amb Francesc de Moxó i de Sentmenat, fill dels marquesos de Sant Mori, que seria diputat a Corts el 1919 per la Unión Monárquica Nacional, però sobretot un home dedicat a la pràctica i la gestió esportiva, que arribà a la presidència de la Federació de Societats Esportives de Barcelona, el Lawn-Tennis Barcelona, l'Associació d'Esgrima de Barcelona, el Futbol Club Barcelona, la Federació Catalana de Futbol, el Yatch Club Barcelona i l'Aeroclub de

Barcelona. També fou gerent i redactor de la revista esportiva *Stadium*. Moxó no va arribar a gaudir mai del títol de marquès de Sant Mori perquè va morir abans que els seus pares.

Francesca i Francesc van tenir tres fills. L'únic fill mascle, Antoni de Moxó i Güell, nascut a Barcelona, es va casar amb María Josefa Alonso-Martínez Huelín, filla de Manuel Alonso-Martínez Bea, tercer marquès d'Alonso Martínez i quart de Bellamar, i d'Adelaida Huelín Salas. Antoni Moxó heretà el marquesat de Sant Mori, així com

el Palau Moxó de la plaça de Sant Just de Barcelona, la residència familiar, on seguí vivint la seva mare en enviudar, i el castell empordanès de Sant Mori, al qual es traslladà nombrós mobiliari original del Palau Güell un cop la família el va abandonar i part del qual es va recuperar el 1992. Antoni, pilot pioner de motocicletes, fou un dels promotors de la urbanització de la marina d'Empuriabrava, a la dècada de 1960.

La gran de les filles, Inés de Moxó i Güell, es va casar a Barcelona el 1930 amb Alberto de Olano Barandiarán, industrial i militant monàrquic, mort combatent com a voluntari amb els sollevats durant la Guerra Civil. Alberto era el fill petit de l'empresari miner i polític José Enrique de Olano y Loizaga, primer comte de Fígols i president de la Diputació de Barcelona durant la dictadura de Primo de Rivera, i de Natalia Barandiarán y Bárcena. La filla gran d'Inés de Moxó i Güell, Inés de Olano i de Moxó, es casà amb l'aristòcrata i polític Antoni de Senillosa.

Retrat de Francesca Güell i López, i del que va ser el seu marit Francesc de Moxó i de Sentmenat, Paco. FBdC i Arxiu FCB

Lluïsa de Moxó i Güell, la germana petita, va contreure matrimoni amb l'alferes madri-
leny Carlos Gil-Delgado Armada, marquès de Berna, vidu de la marquesa de San Carlos
i cosí del marquès de Santa Cruz de Rivadulla, Alfonso Armada Comyn, un dels militars
implicats en l'intent de cop d'estat del 23 de febrer de 1981 en l'Espanya democràtica.
El fill de Lluïsa de Moxó i Güell, Josep Gil-Delgado i de Moxó, es casà amb una de les
seves cosines, María Victoria Armada Díez de Rivera, filla del general colpista.

Vídua de ben jove, Francesca Güell i López fou una dona reflexiva, pintora aficionada de
temes religiosos, que irònicament fou anomenada «mossèn Güell». El 1947 va adquirir
el badaloní monestir de Sant Jeroni de la Murtra per dedicar-lo, un cop restaurat i recu-
perat, a espai de repòs religiós. Francesca va morir als noranta anys al Palau Moxó de
Barcelona, el 18 de febrer de 1976, i fou enterrada a l'església parroquial de Sant Mori.

Francesca Güell i López
el 1905. CSO

JOSEFINA GÜELL I LÓPEZ, LA PROMESA DE FRANCESC CAMBÓ

Josefina Güell i López.
FFGdS

Enterrament de
Josefina Güell i López (1908). BC

MERCÈ GÜELL I LÓPEZ, LA DARRERA PROPIETÀRIA DEL PALAU GÜELL

Mercè Güell i López, la petita dels Güell, va néixer al Palau Güell el 2 de maig de 1889 i va ser batejada pel mossèn i escriptor Jacint Verdaguer i Santaló, capellà privat de la família López-Bru a partir del 1876.

Mercè i la seva germana Maria Lluïsa, totes dues solteres, heretaren el Palau Güell pels volts del 1924. Al cap d'uns anys, ambdues germanes l'abandonaren arran de la proclamació de la Segona República, el 14 d'abril de 1931. Mercè hi tornà el 1933, després de la mort de Maria Lluïsa i d'esdevenir-ne l'única propietària, però aleshores el palau, pràcticament buit i cada cop més car de mantenir, va començar a perdre l'esplendor. Per aquest motiu, Mercè va tornar a deixar el palau i el va posar a lloguer el 1935, una decisió que provocà una enèrgica reacció en contra de la premsa. Aleshores, davant la pressió de molts intel·lectuals barcelonins de l'època, començaren les negociacions amb la Diputació de Barcelona, i el 29 de desembre de 1944 Mercè hi va adreçar una instància en la qual establí les condicions per a la venda del Palau Güell tot requerint que l'edifici es conservés en perfectes condicions i que només s'hi celebrassin actes culturals. El dia 1 de març de 1945, la Diputació de Barcelona resolgué comprar l'immoble a canvi d'un vitalici. Mercè va morir a Barcelona el 14 de maig de 1954. Al cap de dues setmanes, el ministre d'Educació inaugurava un nou Museu d'Art Escènic instal·lat al Palau Güell.

Mercè Güell i López.
FFGdS

Les nenes Francesca
i Mercè Güell i López.
FFGdS

El Palau Güell va ser concebut per Eusebi Güell no tan sols com a residència dels Güell-López, sinó també com a seu dels negocis de la família i, sobretot, com a escenari de la vida social i cultural d'un dels homes més rics del país, i també dels més cultivats. Com a residència familiar va començar a ser utilitzat el 1888, quan no s'havia enllestit encara la decoració interior, connectat per un passadís posterior amb la Casa Güell de la Rambla, que seguí funcionant com a domicili de la família. Aleshores ja havien nascut nou dels deu fills del matrimoni, i, ben aviat, alguns d'ells començaren a deixar la casa paterna per cursar estudis o casar-se. A més, a banda d'aquesta doble residència al Raval, els Güell-López també residiren llargues temporades —sobretot a l'estiu— en altres propietats dels Güell, com ara la Torre Güell de Pedralbes i a Las Cavaducas de Comillas, o en altres propietats dels López, com el Palau Moja de la Rambla, on el 1892 s'hi van instal·lar els cinc germans grans quan els cinc petits van contreure la rubèola, o la finca del marquès de Comillas a Santa Perpètua de Mogoda.

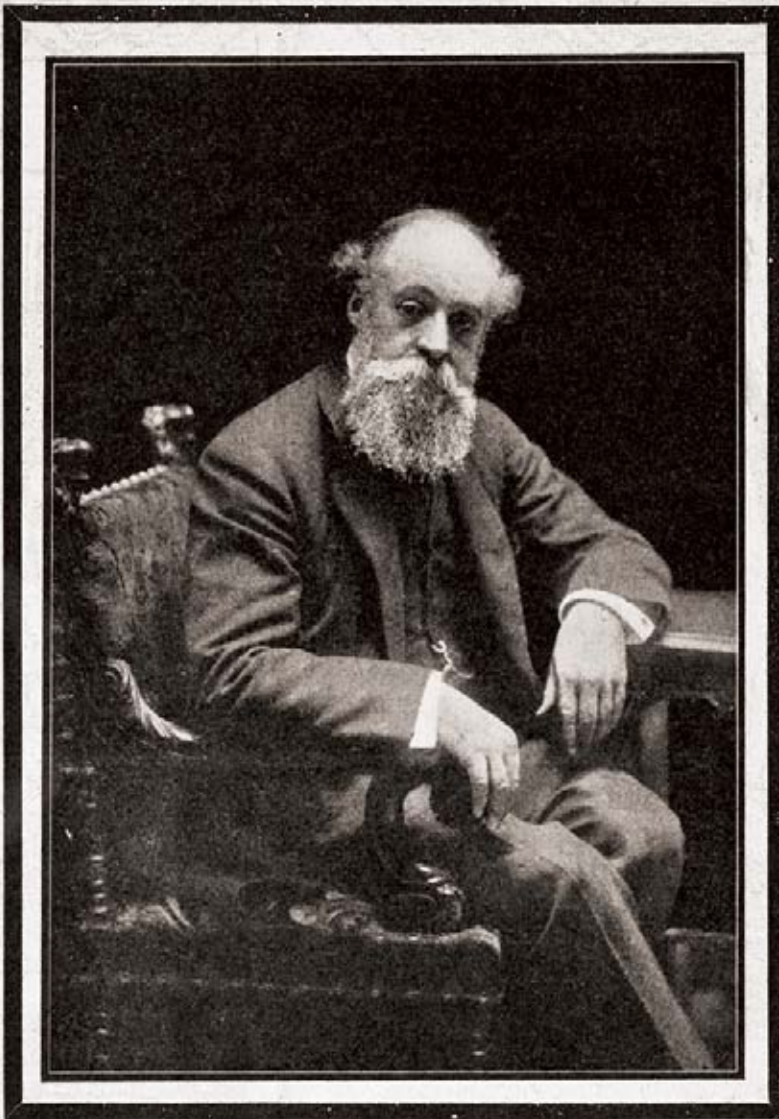

Sala de la Tribuna del Palau Güell, on es feien reunions literàries i concerts de piano. SCCM-SPAL / DB

Així, el Palau Güell, més que residència familiar, fou escenari social i cultural. A les seves sales i salons es van succeir múltiples recepcions, concerts o vetllades musicals i literàries, com també visites, en què sovint el patrici de la Renaixença feia d'amfitrió. Allà acudiren membres de la monarquia, eclesiàstics, polítics, intel·lectuals, magnats de les finances i industrials, artistes, poetes, músics, tota l'exquísidesa del món burgès, sempre que amb qualsevol excusa Eusebi Güell i Isabel López, i els seus fills grans, decidien celebrar gales, concerts i audicions d'orgue, piano, arpa i/o altres instruments, que amb freqüència interpretaven les filles grans, Isabel i Maria Lluïsa, les dues compositores.

L'època d'esplendor del palau s'estengué entre 1888 i els inicis del segle xx. Es mantingué, tot i que amb menys intensitat, quan Eusebi Güell i la seva esposa anaren a viure al Park Güell a final de la dècada de 1900, gràcies a la iniciativa de Maria Lluïsa i Mercè, les dues filles solteres, que seguiren vivint al palau amb els seus nebots Eusebi i Maria Rosa Güell i Jover. A més, la seu dels negocis dels Güell continuà al Palau.

La vida hi prosseguí uns anys, encara que de manera menys esplendorosa, després de la mort del patriarca, Eusebi Güell i Bacigalupi, esdevinguda poc abans de les 10 del matí el 9 de juliol de 1918, a la seva casa del Park Güell. Segons les necrològiques de l'època, Eusebi patia des de feia dos anys una malaltia del cor, agreujada per un atac en el funeral del seu fill Claudi, mort un parell de setmanes abans, el 21 de juny. Un segon atac de cor, el 7 de juliol, li causà la mort al cap de dos dies.

DON EUSEBI GÜELL

De jovenets, quan en el cor de tots nosaltres no hi havia brasa sinó flama de catalanisme, sentíem ja una veneració per aquest patrici que acaba de finir, al qual creïem capaç de posar-se com nosaltres la barretina i ésser qualsevol dia, si no el capità de l'exèrcit llibertador de la pàtria, l'ordenador d'aquesta, el cap, com si diguessim el futur comte de Barcelona. Quan passava per les Rambles, el saludàvem com tothom i com a tothom ens contestava. Després, ja esvaïdes aquelles il·lusions, no per això minvà la nostra estimació i el nostre respecte per aquest senyor que ha sapigut ésser senzill en la opulència, afable a l'afavorir, fossin quins fossin els que rebien mercès, obreys un dia, artistes o literats l'altre i l'endemà la ciutat tota.

Molt li deu aquesta. El parc que porta son nom es una de les més belles coses que podem portar a veure als visitants de Barcelona, la façna de son palau una altre; sortint de ciutat, però tocant-la, hi ha Garraf i la colònia de Santa Coloma de Cervelló. A més d'aquestes obres ens donà a conèixer o feu que ens les donessin mitjançant son auxili eximis músics, pintors i escriptors. Econòmicament fou cap de moltes i grans empreses que reixiren totes bé. També és d'agrair això, que no sols de pà viu l'home.

Descansi en pau el noble senyor don Eusebi Güell.

El traspàs d'Eusebi Güell va generar una gran commoció al país, així com una notable mobilització de dol, amb necrològiques hagiogràfiques a gairebé tota la premsa, la propera a la burgesia però també molta de l'obra. En morir, Eusebi ja era un personatge il·lustre, conegut per tothom des de feia una dècada com el comte de Güell, i la seva figura ja havia assolit el mateix renom, o més, que les del seu pare i el seu sogre,

Esquela d'Eusebi Güell i Bacigalupi.
La Veu de Catalunya (9.7.1918). BC

Capelles perimetrals del segon recinte del cementiri del Poble Nou, on va ser enterrat Eusebi Güell el 1918. XGT

el marquès de Comillas. Eusebi no pogué ostentar mai el títol de marquès pel fet que ja des del 1877 existia un marquesat de Güell, concedit al diplomàtic Fernando Güell y Borbón, també d'una família de catalans enriquits a Cuba però sense relació coneguda amb la família d'Eusebi. Amb tot, Eusebi gaudí del títol de comte de Güell —el grau següent al marquesat en la jerarquia nobiliària—, per decret de concessió del rei Alfons XIII, del 9 de juliol de 1908, en reconeixement al seu suport a la monarquia borbònica. La carta personal amb el Reial Despatx de concessió del títol arribà el 20 d'octubre de 1910. Gaudí li dissenyà un esbós d'escut nobiliari poc convencional i ple de fantasia, amb ornaments de volutes vegetals al voltant, la corona comtal abraçant un elm i, al cim, un colom; el camper mostrava, al centre, la llanterna de la cúpula del Palau Güell, flanquejada pels símbols que feien referència a la Colònia de Santa Coloma de Cervelló (un colom sobre una roda dentada) i al comte de Güell (un musol, al·legoria de la saviesa, sobre una lluna creixent), damunt dels quals hi havia la divisa «Avuy senyor, Ahir pastor», com a homenatge al fundador de la Colònia Güell i en record dels seus avantpassats del camp.

Precisament sota aquesta cúpula al saló central del Palau, es va instal·lar la capella ardent d'Eusebi, on el cadàver va ser traslladat el 10 de juliol de 1918 cobert amb l'hàbit blanc dels mercedaris i envoltat per les banderes catalanes de les institucions de les quals havia estat protector.

Les filles interpretaren música fúnebre a l'orgue, mentre se celebraven misses a l'altar del saló i milers de persones desfilaven per donar-li l'últim adeu. L'endemà, el fèretre va ser traslladat en seguici fúnebre fins a la veïna parròquia de Santa Mònica, a la Rambla, on es va celebrar un funeral de cos present, amb assistència de les primeres autoritats de Barcelona i Catalunya, representants de totes les empreses i entitats en les quals havia col·laborat, i amics i col·laboradors, entre els quals Gaudí. A continuació, el seguici prosseguí, travessant tota la ciutat vella, fins al Cementiri Vell, o de l'Est, al Poblenou. Al cap d'uns dies, el 16 de juliol, el bisbe de Barcelona celebrà un multitudinari i solemne funeral a la catedral de la ciutat.

Capella de Santa Clara del Monestir de Pedralbes, on hi ha la tomba del matrimoni Güell-López i els fills morts abans del 1924. Monestir de Pedralbes. OF

Eusebi fou enterrat en un primer moment a la capella claustral núm. 55 de la galeria perimetral del segon departament del cementiri del Poblenou, l'ampliació pel sector oriental construïda en estil eclèctic entre 1849 i 1852 pel mestre d'obres Joan Nolla i Cortés. A la capella de la família Güell ja descansaven aleshores les restes del seu pare, Joan Güell, que probablement fou qui la comprà; les de la seva mare, Francesca Bacigalupi, i les de Claudi i Josefina, els dos fills solters que moriren abans que Eusebi. A la mateixa galeria perimetral, ben a prop, gairebé a tocar de la dels Güell, es troba la capella número III, adquirida per Antonio López, en una de les quatre capelles angulars, les més senyoriales. Fou dissenyada per Josep Oriol Mestres, amb projecte signat el 26 d'agost de 1860 i habilitada el juny del 1875. Avui dia roman buida i abandonada, des que el desembre del 1883 es van traslladar les restes d'Antonio López i la seva filla, María Luisa, a la cripta de la capella panteó de Comillas, inaugurada el 1881. També a la galeria del cementiri del Poblenou, en la capella número 18, obra del 1856 de l'arquitecte Josep Oriol Mestres i el marbrista Vicente Estrada, van ser enterrats Andreu Bru i Luisa Lassús, els sogres d'Antonio López, les despulles dels quals encara reposen al mateix lloc.

Làpida de la cripta dels Güell al Monestir de Pedralbes. OF

El 1923, un any abans de morir, Isabel López i Bru, l'esposa d'Eusebi Güell, signà un conveni amb la comunitat de religioses de Pedralbes per construir una nova cripta funerària per als Güell a la capella de la mare santa Clara de l'església del monestir, possibilitat que li fou concedida en agraïment per la contribució econòmica dels Güell a la restauració del cenobi. Morta Isabel el 1924, les restes d'Eusebi, les de la seva dona i les de la resta de la família Güell enterrada fins aleshores al Cementiri Vell van ser traslladades a la nova cripta de Pedralbes, el 14 de maig de 1927, on encara reposen sota una discreta làpida que diu «*Primus Guellensium Comitum. Genitores. Coniux. Filii Caelibes. Decessi In Pace*». Actualment, a la capella dels Güell del cementiri del Poblenou, del tot renovada, només hi ha enterrats alguns membres de la nissaga Güell morts amb posterioritat al 1927.

EUSEBI GÜELL I BACIGALUPI

PODER, CATALANITAT, CULTURA, ART

Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918) fou un dels personatges més carismàtics de la segona meitat del segle XIX i inicis del XX, una de les figures de la Renaixença catalana que impulsà amb profunda convicció el desenvolupament de la indústria, l'economia, la política, les arts, la llengua i la cultura catalanes.

Fill de l'industrial i terratinent Joan Güell i Ferrer i gendre d'Antonio López i López, marquès de Comillas, des de la seva posició preeminent en les elits burgeses va intervenir en tots els àmbits de la societat de l'època, des de les variades activitats econòmiques amb que consolidà i expandí la fortuna heretada, fins a la seva implicació directa amb la política i la cultura.

Tingué un paper destacat en el terreny de les ciències, la literatura, la música, l'arquitectura, l'escultura, la pintura i l'esport, i també com a col·leccionista i mecenes de les arts i com a client d'alguns dels millors arquitectes del període modernista. Eusebi Güell s'introduí, a través d'enllaços matrimonials i relacions socials, en els cercles nobiliaris, rebé el títol de comte de Güell el 1908 i convertí la seva nissaga en una de les famílies més influents del país.